

SZOVÁK KORNÉL

Pótlások a Magyarországi Középkori Latinság Szótárához

*Supplementum ad Lexicon Latinitatis
Medii Aevi Hungariae voll. I–IV.*

(2. közlemény)

Immár hetedik esztendeje annak, hogy a Magyarországi Középkori Latinság Szótára I. kötetének I. füzetének napvilágot látott. Legújabb kötetünk pedig, az F-G-H betűket magába foglaló negyedik, a napokban hagyja el a nyomdát.¹ Szerkesztőségünk tavaly előtt úgy döntött, hogy az I/1. füzet megjelenése óta folyamatosan gyűjtött anyagunkat időnként pótlások formájában bocsájtjuk Szótárunk használóinak rendelkezésére, majd a Szótár végleges befejezése után ezeket pótkötetbe szerkesztjük. Tettük ezt azzal a nem titkolt reménnyel, hogy a magyarországi mediévisztika művelői közrebocsájtott anyagunkról véleményt fognak nyilvánítani, ezzel megkönnyítik munkánkat, oszlatják kételyeinket.

Első közleményünk az Aetas 1993/1. számában jelent meg.² Jelen közleményünk sok tekintetben eltér ennek közlési módjától. Először is nem tartottuk magunkat a füzetek megjelenési sorrendjéhez, kiegészítéseink ezúttal mind a négy megjelent kötet anyagára vonatkoznak. A szócikkek jellege is eltér az előző közlemény szócikkeiétől, nem annyira a megjelent anyag bővítése, jelentéskategóriáinak finomítása volt a célunk, hanem a legfeltűnőbb hiányokat igyekeztünk pótolni. Felvettük gyűjteményünkbe meglévő kéziratok adatainkat, ezek feldolgozásával természetesen vállalnunk kellett az olvasati bizonytalanságokból adódó problémákat.³ Korábban megjelent forrásgyűjteményekből ezúttal feldolgoztuk az eddig dalmáciai vagy délszláv jellegűnek tekintett adatokat is (nonai, pozsegi, stb. káptalanok, horvát-szlavón-dalmát bánok oklevelei stb.), tehát a középkori Magyar Királyság teljes területét a hazai latinság szerves részeként értelmeztük. Gyűjteményünk harmadik rétegét az újonnan örvendetesen szaporodó forráskiadványok teleteli, végül a negyedik réteget a korábban jelentéktelennek tekintett kiadványok, regesztagyűjtemények, vagy éppen a feldolgozott forrásokat a jegyzet-apparátusban részben vagy egészben közlő tudományos publikációk adatai jelentik. Módszerünk helyességét illetően Szótárunk használóinak kritikai észrevételeit mindenkor szívesen fogadjuk (mind a tudományos sajtó nyilvánosság, mind magán közlések útján). Az elmondottakból következik, hogy jelen esetben feleslegesnek látszott a csillag (*) kitétele minden egyes szócikk elé: a legtöbb esetben új, a megjelent füzetekben nem szereplő szavakat, illetve változatokat közlünk. A Szótár munkálatainak a félideje felé haladva azzal a megnyugtató érzéssel fejezhettük be az itt közzétett kiegészítések

szerkesztését, hogy a kötetekben megjelent anyag reprezentatív metszetét adja a középkori hazai latinságnak; az itt közölt hiányok éppen a középkori latin legfontosabb sajátosságából, „élő” mivoltából⁴ adódnak: ez a latinság állandóan újratermelte, gazdagította önmagát, minden újabb forrás felbukkanása vagy feldolgozása magában hordja újabb hiányosságok feltűnését. Az alábbiakból azonban kitűnik, ezek száma elenyésző a megjelent adatgyűjteményhez képest. Idézett szövegeink ezúttal gyakorta hosszabbak a megszo-
kottnál, ezzel is lehetőséget kívántunk biztosítani értelmezéseink és olvasataink helyességének elbírálására. Idézeteink forrásait továbbra is azzal a rövidítéssel jelöljük, mellyel a Szótárban is (I/1-es füzet XXIV–LVIII, II/1-es füzet V–VIII, III. kötet VII–VIII, és IV. kötet V–VI. oldalai). A következőkben felsoroljuk azokat a forrásokat, melyek közleményünkben újdonságként szerepelnek, ezek egyelőre Szótárunk köteteire nem érvényesek:

Érszegi, *Neue Quelle* = Érszegi Géza, *Eine neue Quelle zur Geschichte der bulgarisch-ungarischen Beziehungen während der Herrschaft Borils*. *Bulgarian Historical Review* 3 (1975) p. 91–97.

GyTRF = *Győri történelmi és régészeti füzetek*. Kiadják Ráth Károly és Rómer Flóris. I–IV. Győr, 1861–1865.

Iványi, *Dominikánus levelek* = Iványi Béla, *Dominikánus levelek és oklevelek a körmendi levéltárban. Epistolae et documenta historiam provinciae dominicanae Hungaricae illustrantia et in archivo gentis principum de Batthyány reperibilia*. Körmendi Füzetek 1. Körmend, 1942.

Iványi, *Eperjes szám.* = Iványi Béla, *Jogtörténeti vonatkozások Eperjes középkori számadáskönyveiben*. Emlékkönyv Fejérpataky László életének hatvanadik ... évfordulója ünnepére. Irták tanítványai. Budapest, 1917. p. 243–262.

Iványi, *Győr* = Iványi Béla, *A győri székeskáptalan régi számadáskönyvei*. Budapest, 1918. (A Szent István Akadémia Történelem-, Jog-, és Társadalomtudományi Osztályának felolvasásai I. k. 1. szám).

Iványi, *Könyvkult.* = *A magyar könyvkultúra multjából*. Iványi Béla cikkei és anyaggyűjtése. Szeged, 1983. (Adattár a XVI–XVIII. századi szellemi mozgalmaink történetéhez II.).

Iványi, *Teleki* = *A római szent birodalmi széki gróf Teleki család gyömrői levéltára. (Archivum Gyömröense gentis comitum Teleki de Szék)*. Összeállította Iványi Béla. Szeged, 1931.

Jakó, *Kolozsm.* = *A kolozsmonostori konvent jegyzőkönyvei (1289–1556)*. Kivonatokban közzéteszi és a bevezető tanulmányt írta Jakó Zsigmond. I–II. Budapest, 1990. (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Forráskiadványok 17–18.)

Justh lt. = *A Justh család levéltára 1274–1525*. Közzéteszi Borsa Iván. Budapest, 1991. (A Magyar Országos Levéltár Kiadványai II. Forráskiadványok 20.)

Kalász, *Szentgotthárd* = Kalász Elek, *A szentgotthárdi apátság birtokviszonyai és a ciszterci gazdálkodás a középkorban*. Budapest, 1932. (Tanulmányok a magyar mezőgazdaság történetéhez 5.)

Kovachich, *Suppl.* = Kovachich, Martinus Georgius, *Supplementum ad Vestigia comitiorum apud Hungaros ab exordio regni eorum in Pannonia usque ad hodiernum diem celebratorum*. Vol. I. Budae, 1798.

Krizskó, *Körmöcb.* = Krizskó Pál, *A körmöczi régi kamara és grófjai*. Budapest, 1880. (Értekezések a történelmi tudományok köréből 8. köt., 10. sz.)

Mon. Zagr. = *Monumenta historica lib. reg. civitatis Zagrabiae, metropolis regni Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae. Povjesni spomenici slob. kralj. grada Zagreba*. Collegit et sumptibus eiusdem civitatis edidit Ioannes Bapt. Tkalčić, I–XIV. Zagrabiae 1889–1932.

Pór, *Eszterg.* = Pór Antal, *Az Esztergom-várbeli Szent István első vértanúról nevezett prépostság története*. Budapest, 1909.

Regnum = *Regnum*. Egyháztörténeti évkönyv. Közzéteszi a Magyar Katolikus Történetírók Munkaközössége. Budapest, 1936–1946.

A

abbato, -onis m. *abbas (nisi mendum)*: Ubi sunt due mete antique, quarum una renovata separat hanc terram Prwk, alia vero similiter renovata terram abbatis de Pilis, que dicitur allodium abbati (*recte forsán*: Adalberti) abbatonis: 1411/XVII *Zsigm. oklt.* III,41. — [1]

aborsus, -us m. *abortus, actus fetus partu praematurato edendi* — (*el*)vetélés: Sed queritur, quomodo Beata Maria mox post conceptum fuerit ausa festinanter ambulare in montana via tam longa, cum pro tunc periculum magnum sit aborsus, quando scilicet mulier noviter concepit: PELB. TEM. *Stell.* p. 51^r. — [1]

acceptativus, -a, -um *qui aliquid acceptum reddit* — *elfogadtató*: Illa est provida nostre serenitatis largitio, illa apud Dominum, largiorem omnium acceptativa (*var. eiusdem arengae, 1355 Dl 4534*: accepte) dignitatis condigna responsio, quam in sanctam matrem ecclesiam sponsam Christi et ... ministros eius debite recognitionis officio alacri et benigno dispensamus affectu, per hanc in celis vite meritis asscribimur et per hanc eterne retributionis premia prestolamur: 1367 *Dl 5633*. — [1]

affictus, -i v. affictus, -us m. (*afictus*) *pretium locationis* — *haszonbér*: Quam *possessionem* idem frater Michael pro una marca in annum afictum singulis annis ab ... ecclesia ... tenebat: 1321 *Reg. Slov.* II p. 326; *cf. Lexicon ... Latinitatis Polonorum I p. 341 l. 33 seqq.* — [1]

affidia, -ae f. *affidatio, fides data, immunitas* — *biztosíték, mentelem*: Sique iam dicte generalis congregationis prerogativa per ipsumque Michaelem Ziilagii eis concessa affidia illos eosdem non animasset, dici posset, quod

altorum castris Budensis murorum in firmitate minime confisi atro prime noctis instante chaos fortassis dispersi loca petiissent tutiora. Assecurati tandem ad civitatem Pesthiensem descenderunt: IOH. THURÓCZ 988 (p. 283). — [1]

affixa, -ae f. *charta, quae ad promulgandum aliquid parieti affigitur* — *hirdetmény, plakát*: Scolaibus seu scribis litteras denunciatorias vulgo affixas nominatas in walvis ecclesiarum civitatis Iauriensis necnon pagorum forensium videlicet Nagnywl, Nagbarati etc. ... affigentibus, scribentibus et exarantibus pro salario eorundem dedimus den. XXXIII: 1524 Iványi, Győr p. 10. — [1]

afflictim adv. *modo hominis afflicti v. spe frustrati, maeste* — *leverten, búsan, szomorúan, reményvesztetten*: Rex iam senio confectus ac potius malorum ingenti mole contritus ... in Budensi insula diem obiit, quem universa Pannonia afflictim (*var.*: *efflictim*) deploravit: BONF. II, 8, 390. — [1]

afiutus, -a, -um *loco 'adiutus' ponitur, nisi mendum est*: Quod ipsa Katherina ... fuisset contracta et destituta in omnibus suis membris per quinque annos integros tam miserabiliter, quod in toto spaciis annorum nunquam potuit ambulare nec de uno latere ad alius (*sic*) latus suis viribus potuit girari nisi afiuta fuisset per manus aliorum: Bálint, Szeged p. 118. — [1]

argentum, -i n. *manubrium (?) v. forsitan mendum pro argentum (?)* — *nyél (?)*: Item argentum ad cultrum vulgo 'chapo' vocatum in quatuor particulis ceterisque argenteis ad eundem cultrum pertinentibus: 1434 D1 92 833. — [1]

agnusdei v. Agnus Dei m. v. indecl. *receptaculum clipei e materia cerei paschalis facti imagine Agni Dei ornatum* — *a húsvéti gyertya anyagából készült érme nemesfém tartója, „húsvéti aranybárány”*: Ut possem habere aliquam protectorem apud reginalem maiestatem, donavi unum parvum agnus Dei (*cod. et Sz* 1870 p. 358: agnusdeum) de auro et lapidibus preciosis domino de Melak collateralis sue maiestatis: 1503 Estei Hippolit p. 196. Item in una purpurea nigra bursa sew crumena Agnus Dei aureus pendens super parvam cathenam auream desuper imago Sancti Georgii et Crucifixi: 1522 D1 26 268. — [2]

agonothetes, -is m. (agonitheta) (ἀγωνοθέτης) *qui certamini praeest* — *a verseny rendezője v. bírója*: Tunc enim deferuntur maiores crathes quasi instrumentum bellorum. Ac ne immoderatum hoc arbitreris, mensura proponitur. Certatur sub iudice, sub lege decernitur agonithetis (*cf.* AMBR. *Hel.* 21,78 *seqq.*): ANDR. PANN. p. 39. — [1]

albatura, -ae f. *actus dealbandi* — *fehérités*: Item molendinatori ... de labore albature den. XXXI: DF 282 530 fol. 54^v. — [1]

albo, -are *album esse, candere* — *fehérlík*: Foris ... Antipater albus est at intrinsecus plane purpureus (λευκοπάρυφος ἔστι, τὰ δὲ ἔνδον ὀλοπόρφυρος): IAN. PANN. *Plut. dicta* p. 44. — [1]

album, -i n. *liber, in quem nomina hominum referuntur, registrum* — *lajstrom*: Te ... ac tui gracia ... fratrem tuum ... nobilitantes cetui nume-

roque et albo procerum regni nobilium annumerandos et ascribendos duximus: 1519 *Mon. rust.* p. 460. — [1]

alcapenge, -is f. *Physalis alkekengi* L. — kláriscserezsnye, zsidócserezsnye: Alcapenge vulgo 'papmonya': a. 1525 *LtK* 1972 p. 228; cf. *Dictionary of Medieval Latin from British Sources. Fasc. I* p. 64 s. v. alkekengi. — [1]

alcimen, -inis n. *res quaedam pretiosa, vestis feminea* (?) — érték-tárgy, női ruhadarab (?): Quod ipse dotem et res peraffernales ... sororis ... eiusdem ... ut puta ... vestes muliebres duas deauratas, unam ex purpura, duas camiseas iterum gemmatas, unum alcimen deargentatum, decem pepla, unam subam variollinam ... pro se rehabere vellet: 1517 *Dl* 73 207. — [1]

alienitas, -atis f. *condicio v. natura hominis ad certam societatem non pertinentis* — idegenség, különállás, kívülállás: Quod Iohannem ... propter suam extraneitatem et alienitatem ipsas puellas ... sub tutela ... tenere et alere non liceret: 1496 *Dl* 20 479 (*Lexicon Latinitatis ... Hungariae vol. III* p. 493 l. 35^a mendose 29 479). — [1]

aliminus, -a, -um *remotus* (? ex a et limen, cf. *Mittelateinisches Wörterbuch I* p. 455), *finitimus* (? ex ad et limen, cf. *Deutsches Archiv* 1989 p. 180 et *Die Gesta Hungarorum des anonymen Notars. Die älteste Darstellung der ungarischen Geschichte. Ed. G. Silagi, Sigmaringen, 1991* p. 179) — távoli, messzi (?), szomszédos (?): Inde per abrupta Senonensium per populos aliminos (ed.: Aliminos, quia editor nomen putavit proprium) ferro sibi viam et gladio appuerunt: P. MAG. 56 (p. 112). — [1]

alkali *subst. indecl.* sal, qui ex cinere extrahitur — alkáli só, szóda: Sal alkali lot. 1 den 6: 1522 *Dl* 26 269. — [1]

alodiatrix, -icis f. (alodyatrix, allogiatrix, alodiatrix) *curatrix allodii v. praedii* — majorosné v. -nő: Circumspecti Gregorius, Stephanus et Georgius familiares eiusdem ac honesta domina Margar<e>tha alodiatrix eiusdem cum duobus curribus ... eandem dominam ... antecedeabant; ... quod ... Valentinus ... prenotatam dominam Margaretham alodiaticem cum rebus et vestibus eiusdem propriis per certas dies vi et potencia mediante conservasset: 1495 *Dl* 63 393; cf. *Justh lt.* p. 170. Qui retulit, quod accessisset ad dominam consortem prefati egregii Andree Iwsth et dicta peccora ab ea postulasset, tandem ipsa dixit, quod „nunquam domino tuo fui alodyatrix”: 1500 *Dl* 63 465; cf. *Justh lt.* p. 209. Alodiatrice (*sic pro dat.*, *cod.*: allogiatrix) ad sua servitia dedi d. L: 1500 *Estei Hippolit* p. 40. Item dedi alodiatrici abbatie fl. unum: *Ibid.* p. 103. Dedi alodiatrici abbatie Trium Fontium pro panno pro una veste unum fl.: *Ibid.* p. 106. Alodiatrix cum filiis in Agria. Ista stat cum filiis quasi ad discretionem et in festo Martini dominus Blasius provisor dedit pro servitiis fl. duos: 1503 *Ibid.* p. 210. Insuper alodiaticem nudam despoliaverunt: 1520 *AgrrSz* 1957 p. 25. — [7]

alodiaterius, -a, -um (alodiaterius) *qui in allodio est* — majorsági: In allodio ... depredate sunt et recepte (*sic*) ... boves VI, vaccas XIV, pecudes XXIII, alodiaterios boves IIII, vaccas cum vitulis III: 1520 *AgrrSz* 1957 p. 25. — [1]

almanach *subst. indecl. fasti ad astronomiam et astrologiam spectantes* — *almanach*: Item unam parvam tunicam cariofoliis coloris subductam pelibus agnellinis. Item caligas nigras. Item unum librum almanach. Item XIII pecaria alta, unum ex eis deauratum extrinsecus et intrinsecus: 1522 *Dl* 26 268. — [1]

almasia, -ae *f. potatio sollemnis ad pactionem v. emptionem venditionemque confirmandum* — *áldomás*: Nam et idem homo benedicens almasiam in emptione ipsius vacce publice confessus est, quod rite emisset eandem vaccam pro viginti quatuor asparis: 1476 *Dl* 45 648. — [1]

almiona (?) *almionis pro alimoniis*: 1315 *Reg. Slov.* II p. 35.

aloe, -es *f. ἀλόη, herba quaedam amara* — *keserű aloé*: Aloes den. 8. Florum camomille lot. 15 den. 9: 1522 *Dl* 26 269. — [1]

alpinalis, -e *altus, excelsus et nivosus (mons)* — *magas, havas (hegy-ség)*: Et in eodem *rivo* vadit *terminus* ad metas civitatis Cassa et circa easdem currendo ad montes alpinales et silvas desertas: 1317 *Reg. Slov.* II p. 94. — [1]

altaria, -ae *f. rectoratus altaris* — *oltárigazgatóság*: Demetrii Chupor episcopi Iauriensis fundatio altariae Sancti Demetrii (*annotatio in dorso litterarum*): XVI^m. *Sopron tört.* I/5 p. 395. — [1]

altarius, -a, -um *ad altare spectans* — *oltár-*: Ornamenta altaria ac indumenta sacerdotalia: 1511 *LtK* 1925 p. 171. — [1]

alumen, -inis *n. stypteria, sal medicamini adhibitus* — *timsó*: Pro alumine equo civitatis pro medicina den. III: 1501 *DF* 282 535 fol. 203^v. — [1]

amatus, -a, -um *dilectus* — *szeretett*: Item petimus ipsum dominum regem, nostrum filium amantissimum (*sic orig.* : *Dl* 6692), imo eidem committimus, ut provisores nostros ... impedire vel molestare non velit: 1380 *CD Hung.* IX/5 p. 404; *cf. etiam Lexicon Latinitatis ... Hungariae I p. 145 l. 57–61^a*. Quod ipse ... duos ... canonicos eiusdem ecclesie ... fratres suos in Christo sibi amatissimos, qui ad debitas requisitiones suas ad honorem Omnium Sanctorum pro immortalis memoria sua parentumque et fratrum animarum salute unam missam singulis diebus in ipsa ecclesia decantare perpetuo assumpsissent, de bonis et possessionibus suis ... sibi a Deo gratie collatis dotare proposuisset: 1487 *Dl* 19 224. — [2]

amentum, -i *n. lorum missilium* — *a lándzsa hajítószíja*: Structa iam acie conspicatus militem amento iaculi digitos insertantem (τινά τῶν στρατιωτῶν τὸ ἀκόντιον ἐναγκυλούμενον) phalange extrusit velut inutilem: IAN. PANN. *Plut. dicta* p. 44. — [1]

amicabilitas, -atis *f. amicitia, condicio et habitus amici* — *barátság, barátságosság*: Quod ipsi ... volentes ... omnes rancones (*sic*), inimicicias et controversias de medio ipsorum radicitus evellere seque pure et sincere caritatis et amicabilitatis zelo amplectere cupientes... concordarunt coram nobis (*litterae bani Slavoniae*): 1367 *CD Croat.* XIV p. 76. — [1]

amovibilis, -e *2 *qui amoveri potest* — *elmozdítható, eltávolítható*: Servabit capitulum unum altarium perpetuum, hominem probatae opinionis, cui in beneficium conferet altare Sanctae Mariae Magdalenae a latere capellae ... dominorum patronorum, qui non erit amovibilis, nisi quantum de iure possit et debeat amoveri vel nollet facere, ad quae esset obligatus: 1520 *Mon. eccl.* p. 6. — [1]

angarialis, -e *qui cogit, adigit* — *kényszerítő*: Ideo dominium in homines angariale introductum est iusto Dei iudicio, ut brutalis homo regatur et corrigatur per virtuosum: PELB. TEM. *Pom. sanct. aest.* LII, E; *de fontibus huius textus cf.* Sz 1936 p. 486–488. — [1]

angulare, -is n. *liturg.: pars operimenti altaris* — *az oltárterítők egyike v. része*: Item ornamenta trium altarium de purpure rubeo cum canibus de auro et floribus viridis coloris cum pallis eiusdem panni, cum sex angularibus, quorum duo habent cignos de auro et flaveo: 1397 Pór, *Eszterg.* p. 113. Item unum ornamentum maioris altaris precioso et pulchro opere auro textum cum ymaginibus, ... cum suis angularibus et pallis; ... item tertium ornamentum eiusdem maioris altaris, virgulatum cum virgis aureis de camucato albo satis pulcrum, carens uno angulari et etiam prius caruit; ... item septimum ornamentum de purpura blavea et crocea antiqua ad modum scatorum absque angularibus: 1429–37 TT 1887 p. 174. Item ubi in passione dicitur „Partiti sunt sibi vestimenta mea,” deponuntur duo angularia de altari prius apposita: *Ord. Agr.* p. 66. — [3]

angularitas, -atis f. *curvamen, angulus* — *kanyar, beszögellés, szöglet*: *Terminus* deinde protenditur directe descendendo ad foveam magnam, in cuius parte orientali facit metam terream, deinde descendendo directe versus occasum pervenit ad metam terream, deinde progrediendo descendit ibi, ubi angulatur rivulus Ganna et in illa angularitate circa eundem rivulum facit metam terream, et ibidem cadit in illum rivulum Ganna wize etc. : 1320 CD *And.* I p. 561. — [1]

anisum, -i n. *cuminum dulce* — *ánizs*: <... > anisi ... den. 40: 1522 *DI* 26 269. — [1]

annascor, -nasci, -natus sum *oriri* — *születik, keletkezik, támad*: Scitis et vos, quanta in sancta ecclesia Romana eiusque doctrina annata sint schismata per malam sacrorum canonum interpretationem et versionem saepissime progenita: s. 1478/XIX *Batthyáneum* I p. 125 (*litterae falsae longe posterioris aetatis*; cf. Mályusz E., *Egyházi társadalom a középkori Magyarországon, Budapest, 1971. p. 344*).

annotitia, -ae f. (annoticia) *notitia v. cognitio alicuius rei* — *tudomás*: Amplius, quod admirari non sufficimus et annoticie (var. CD *Hung.* III/1 p. 166: anotitia) paternitatis vestre alienum fore nequaquam volumus, Colocensem archiepiscopum ... pecuniam ... nobis nescientibus abstulisse et portasse: 1214/1245 Theiner, *Vet. mon.* I p. 2. — [1]

annuptiatio, -onis f. (annupciacio) *actus filiam v. sororem nuptum dandi* — *kiházásítás*: Quia ... ipse ... ad desponsacionem et annupciacionem ... puella Clare ... molendinum suum ... vendidit: 1491 *MTT* XII p. 29. — [1]

antela, -ae f. (antena) *cingulum in armis equestribus, quo equi pectus cingitur* — *szügyelő*: Ingenia in castro Korothna existentia: ... Item antele et postele VI. Item pharetre arcus manualis II: 1501 *Dl* 47 168. Quod ... Iohannes Ernuth de Chakthornya ... bona et clenodia eiusdem castelli, utputa ... unum frenum argenteum, unas antenas et postenas (*sic*) et unum par streparum ... abduci fecisset: 1503 *Dl* 21 225. — [2]

antelucanus, -a, -um *qui est ante lucem* — *hajnali*: Demosthenem fabrorum antelucana diligentia excitare solebat (*cf.* CIC. *Tusc.* 4,44: opificum antelucana ... industria): 1522 Veress, *Matricula* p. 472. — [1]

apetum, -i n. (appetum) *vestimentum laneum* — *gyapjúruha*: Nullus ... omnino hominum ... de regnis ... alienis ... barchannum seu fustannum in regnum nostrum inducere, aut appetum seu bombasium de regno nostro absque licencia ... educere audeat: 1419 Wenzel, *Kassa* p. 19. Nullus ... mercatorum ... fustannum seu barchannum forense de quibuscumque partibus ad regnum nostrum importare, apetum vero seu bumbasium de dicto regno nostro ad quascunque partes absque licencia ... educere et exportare audeat: 1419 *Ibid.* p. 20. — [2]

appellationalis, -e *de litteris: quae appellationem seu provocationem continent* — *föllebbezést tartalmazó*: Recepimus ... literas vestras sententiales pariter et appellationales in causa inter honestos viros *etc.*: 1458 Zimmermann, *Urkb.* VI p. 22. — [1]

apportator, -oris m. (adportator) *qui aliquid affert, apportat* — *szállító, fuvaros*: Item XII den. pro uno plastro lignorum adportatoribus: 1424 *Dl* 43 621 fol. 7^r. — [1]

archilis, -is m. v. f. *cingulum* — *öv*: Quia ... Moyses Bwzlay ... executor et commissarius testamenti ... condam Iohannis Podmanyczky ... res et bona infrascripta, ... puta duo gemmata sarta, ... item octo archiles vulgo 'maycz', duo pecia flamiolae vulgo 'fathyol', unam particulam similiter flamiolae ad vittam pertinentem ... domine Margarethe ... restituisset: 1518 *Dl* 82 499. — [1]

archos (ἀρχός) *vox Graeca pro Latino usurpata: principalis* — *fő*: Qui (*sc.* S. Thomas) ... a Christo ... in hoc est commendatus inter omnes apostolos: quod scilicet in arte architectoria, id est domus edificatoria vel construenda foret peritissimus et principalissimus magister artificii. Unde secundum Cathol. dicitur architectoria ab 'archos', quod sonat principalis, et 'tectum', quod ponitur pro edificio vel domo: PELB. TEM. Pom. sanct. hiem. XI,A. — [1]

arendalis, -e *de litteris: quae locationem v. conductionem in se continent* — *bérleti, bérletről szóló*: Iuxta continenciam literarum feudalium seu arendalium abbatis et conventus ecclesie Sancti Martini ... super factis in literis contentis egregius Gregorius ... tres florenos pecunie ... Thome gubernatori et conventui ... pro tencione et conservacione quarundam porcionum possessionariorum dicte abbacie et conventus ... coram nobis solvere debebat: 1449 *PRT* III p. 515. — [1]

areola, -ae f. *campus parvus, hortus (in imag.)* — *mező, kert (képl.)*: Regalis celsitudinis providentia ... eos precipue debet prosequi muneribus donativis, quibus propter suarum fertilem areolam probitatum celsioris loci premium debetur: 1293 *Reg. Arp.* II/4 p. 111. — [1]

argenta, -ae f. *vox formae notionisque incerta: avis quaedam splendens argenti modo (?)* — *madárfajta (?), ezüstmadár (?)*: Item quamplures penne arge<nt>arum ad unum pil<e>um suficientes ... pueris devenissent: 1477 *Balassa lt.* p. 151. — [1]

argenteo, -are v. argento, -are *argento obducere v. contegere* — *ezüsttel bevon, beezüstöz*: Unus bicellus, unum frenum, ... similiter unum par calcareorum (*sic*), unus parvus baltheus similiter argentata et deaurata (*sic*) ... ipsis pueris devenissent: 1477 *Balassa lt.* p. 150. Uno cinctorio argentato vulgariter 'maycz' dicto: 1508 *Lex. Hung.* p. 607. Quia ... nobilis domina Elena ... et Albertus ... res et bona mobilia nobilis ... condam Stephani de Hangach, ... puta pectorale tegmen sew ornamentum muliebre gemmatum cum collario similiter gemmato, baltheum argenteatum, viginti duos nodulos argenteos, duo coclearia de argento facta *etc.* ... ipsi Valentino reddiderunt: 1509 *Dl* 21 965. — [3]

argenteosus, -a, -um v. argentosus, -a, -um *argento obductus v. contextus* — *ezüstözött*: Quod ... insuper unam zabylam ac unum bychyak necnon unum parthaew argentosas ac deauratas egregio Ladislao ... pignori obligasset: 1521 *Dl* 103 132. Quod tempore in eodem ab eiusdem (*sic*) patre suo Georgio ... et Ladislao fratre suo carnali unam sellam et unum gladium argenteosum ... apportari fecisset: 1524 *Dl* 36 377. — [2]

argillarius, -ii m. *argillator, operarius, qui muros argilla oblini* — *agyagmunkás, sározó, tapasztó*: Item argillariis coquine XXIII den. : 1441 *DF* 282 530 fol. 8^r. — [1]

argilletum, -i n. (*argiletum*) *ubi argilla foditur* — *agyagbánya*: A qua *meta* currens in quadam planicie vadit *terminus* ad quoddam argiletum, a quo descendit in aquam Tupul: 1320/1335 *CD And.* I p. 589. — [1]

argillo, -are *lutare, argilla oblinere* — *sároz, tapaszt*: Item pro straminibus ad parchanum argillandum VII den. : 1441 *DF* 282 530 fol. 7^v; *cf. ibid. inferius*: Item pro straminibus ad glebandum parchanum civitatis LXXV den. — [1]

armata, -ae f. *bellum, exercitus* — *hadjárat, háború, hadsereg*: Vobis notifico me fuisse cum rege Cippri in quadam armata, quam fecerit in Turkia: 1361 *Dl* 47 959; *cf. Engel Pál, in: Niederhauser Emlékkönyv* p. 33 — [1]

armirarius, -ii m. (*Ar.* : amir) *dux classis, maris praefectus* — *ten-gernagy, a hajóhad parancsnoka, admirális*: Cum ... nos possessiones ... per ipsum ... Franciscum alias nobili domine ... relicte Leopardi condam armirarii nostre maiestatis ... impignoratas ... fratri suo ... statui facere intendamus: 1407 *Mon. Budapest* III/1 p. 253; *cf. Zsigm. oklt.* II,5589 *et Lexicon Latinitatis ... Hungariae* I p. 74l. 43^a–47^a. — [1]

aromatum, -i n. *aroma* — *fűszernövény*: Cum ... apertus fuisset loculus, tanta subito odoris fragrantia et diversitas cunctos ibi existentes

perfudit, ut ex ipsa mirifici odoris suavitate tanquam liliorum, rosarum, thuris et aliorum aromatorum eius sincerissimam integritatem, caritatis ardorem, orationis infatigabilem instantiam, et si testes deessent, signa praedicarent: *Leg. Hel.* 30 (p. 21). — [1]

artatio, -onis f. (arctacio) *actus aliquem incarcerandi* — *elzárás*: Alias si infra mensem arctacionis nil fatetur, exnunc eliberetur et reddatur ad actus legitimos: 1515/1515–1525 *LtK* 1972 p. 260; cf. *Mon. rust.* p. 343: talis frater possit arctari ad dicendam veritatem. Arctacio legitima: ponatur t<alis> in carcerem ad dicendam veritatem: 1515–1525 *Ibid.* — [2]

artemisia, -ae f. (arthemesia) *Artemisia absinthium* L. — (*fehér*)-*üröm*: Item ... arthemesia ... den. 8: 1522 *DI* 26 269. — [1]

asperiolinus, -a, -um *ad sciurum pertinens* — *mókus*: Super facto marturinarum et asperiolinarum recurretur ad privilegium populorum de Turuch, ut si ipsi populi de Turuch pelles marturinas aut asperiolinas seu census pro eisdem aut neutrum predictorum solvere consueverunt, eadem consuetudo observabitur inter ipsos: 1265/1270 *Sz* 1909 p. 879. — [1]

aspiranter adv. (haspiranter) *cum affectatione, gratia, favore* — *szívesen, örömmel*: Quem affectum sincerum ac devotum nobis ostenditis evidenter in tam solenni celebratione capituli nostri ordinis, quod quidem capitulum anno in presenti in festo Omnium Sanctorum laurini procurastis tam affluenter, tam liberaliter, quod merito fratrum orationibus nostri ordinis una cum liberis vestris estis recommendandi cordialiter et haspiranter: 1376 Iványi, *Dominikánus levelek* p. 36. — [1]

assata, -ae f. (asata) *quod tostum est, assum* — *sült*: Item circa <festum> Nativitatis Christi I caponem aut assatam et II az<y>mas. ... Item circa festum Nativitatis Christi tenentur I caponem aut asatam: 1519 *DI* 35 005 fol. 7. — [1]

assecurationalis, -e *de litteris: assecurationem, cautionem, fidem continens* — *biztosító*: Item super tributo in eadem Monostor exigi consueto littera patens Karoli regis maiori sigillo a tergo consignata contra cives de Cluswar assecurationalis anno Domini trecentesimo quadagesimo secundo confecta: 1427 Jakó, *Kolozsm.* I p. 184. — [1]

assertus, -a, -um *approbatus* (?), *verus* (?) — *elismert* (?), *valóságos* (?): Predictum Symonem de Rosgon alias assertum canonicum legitime servatis servandis preemptione et nominatim amoneri fecimus, citari et evocari: 1412 *DF* 272 751; cf. *Zsigm. okl.* III,2970. — [1]

assisinus, -i m. (asisinius) *sacerdos chori* — *karpap*: Prebendarii nostre ecclesie, qui alias vocantur porcionarii vel asisini, sacerdotes esse debent: *Stat. Zagr.* I,36 (p. 33); cf. *Váradí stat.* p. 75 (*Lexicon Latinitatis ... Hungariae* I p. 264 l. 58^b sqq. s. v. assisius): prefatorum autem capellarum altarium rectores sacerdotes chori, alias assisi seu mansionarii dicuntur. — [1]

attervatus, -a, -um *vox incertae formae, forsitan i. q. obstinatus, offirmatus, contumax* (?) — *megátalkodott* (?): Que singula ... Iohannes audire veluti dure cervicis attervatus (*ed.*: sic) more serpentis obdurantibus (*sic*) aures suas, monita mea in nullo acceptavit: *XIV^{med.} MKsz* 1886 p. 46. — [1]

attinctus, -a, -um (*ab ad et tingo?*) (atinctus) *pigmento designatus* — *megfestett, festékkal megjelölt*: *Terminus de arbore tilie vadit ad quendam lapidem atinctum et de lapide atincto vadit ad arborem pomi*: 1319 *Reg. Slov.* II p. 206. — [1]

attono, -are, -tonui, -tonitus 1 *proprie: tonitru alicui formidinem incutere* — *riogat, réműlettel tölt el*: *Innumera corvorum multitudo adventans ... regalibus tectis insedit, et ... horendo (sic) crocitamine sidera simul et aures attonabat humanas*: IOH. THURÓCZ 691 (p. 201). 2 *transl. : stupefacere* — *meghökcent, elképeszt*: *Cum Epaminondas in hostes duceret, tonitru facto ac iis, qui circa ipsum erant, quaerentibus, quidnam significare deum putaret, „Attonitos (ἐμβεβροντήσθαι)” inquit „esse hostes, qui cum talia loca in proximo habeant, in talibus castra metentur”*: IAN. PANN. *Plut. dicta* p. 62. — [2]

attonso, -onis f. *susceptio tonsurae* — *a tonzúra felvétele*: *Alter commissarius ... novitates conatus est introducere, maxime de velo apponendo ad cancellos ac attonsiōne fratrum laicorum et aliis nonnullis, quae quidem novitates videbantur occasio magnae commotionis et scandali ... dicti ordinis fratribus*: *Chron. F. M. O.* p. 261. — [1]

attributio, -onis f. *actus tribuendi, donatio* — *juttatás, adományozás*: *O quam felix largitas, quam divinitas operatur, o quam gloriosa attributio iustitiae, qua homo Deo celi coniungitur*: 1463–64 *MKsz* 1889 p. 212. — [1]

aucella, -ae f. *auca parva* — *kis liba*: *Item feria tertia post idem festum aucellas emi den.* XVI: 1526 *Dl* 26 355. — [1]

auctio, -onis f. *venditio, quae fit sub hasta publica* — *árverés, kiárusítás*: *Philippus compluribus captivis potitus auctionem faciebat (ἐπίπρασκεν αὐτοῦς)*: IAN. PANN. *Plut. dicta* p. 41. *Caesar* auctionem fecit patrimonii (ἐκήρυτε τὰ πατρῶα καὶ ἐπίπρασκε): *Ibid.* p. 83. — [2]

aufernali *vide* paraphernalis

auriculare, -is v. auricularium, -ii n. *ornamentum auris* — *fülbetaló*: *Primo vitta una cum bonis gemis ornata; item alia vitta consuta cum auro; item pendilia ex argento deaurato; item auriculare unum deauratum; item parvum baltheum 1*: 1516 *Dl* 47 168. *In eadem testudine in armario habetur picarium argenteum et monilia argentea etc. cum auriculario, dentur Simoni, ... ut recordetur anime mee*: 1522 *TT* 1895 p. 385. — [2]

aurifodinarius, -ii m. *qui aurum fodit v. auri metalla exercet* — *aranybányász*: *Quod Andreas ... et Stephanus ... per iobagiones et aurifodinarios ... aurifodinas in tenuis possessionis ipsorum Remethe vocate existentes potentialiter fodi et uti facerent in preiudicium ipsorum valde magnum*: 1407 *Dl* 103 414; *cf. Zsigm. oklt.* II, 5234. — [1]

aurifrisiator, -oris m. *qui aurifrigium conficit* — *aranyhimzés-készítő*: *Hoc modo videlicet, quod de una domo, quam tenet Iohannes aurifrisiator, habent ipsi canonici annuatim triginta quatuor florenos auri in duobus terminis*: 1397 *Pór, Eszterg.* p. 107. — [1]

aurifusor, -oris m. *faber, qui res varias ex auro fundit* — *aranyöntő, aranyműves*: *Quasdam domos seu integrum fundum curie in civitate nostra*

Budensi in platea Galicali in vicinitate domorum Francisci Bernhardi ab orientali necnon Petri aurifusoris civium eiusdem nostre civitatis ab occidentali partibus sitas: 1410 *Zsigm. oklt.* II,7562. — [1]

auritractio, -onis f. *actus metallum pretiosum purgandi, secretio auri* — *nemesfém finomítás, aranyválasztás*: Considerantes gratuita servicia fidelis nostri, ... Iohannis Lanngsfelder civis civitatis nostre Crembniciensis, que idem maiestati nostre longo tempore maxime in officio cimenti et auritractionis fecisse perhibetur, ... prefatum officium cimenti et auritractionis, quod prefatus Iohannes a longo tempore in camera nostra Crembniciensi exercuit, simulcum universis et singulis ipsius officii utilitatibus ... prefato Iohanni Lanngsfelder ipsiusque heredibus ... duximus conferendum: 1479 *DF* 287 279. Quibus *litteris* mediantibus idem condam dominus Matthias rex ... officium cimenti et auritractionis ... memorato Iohanni Langsfelder ... dedisse et contulisse dinoscitur: 1496 *DF* 258 269. Totum et omne ius nostrum regium, si quod in prefato officio cimenti seu auritractionis in dicta camera nostra Crembniciensi ... haberemus, ... Georgio ... dedimus: 1507 *Dl* 21 736. — [3]

austere adv. *severe, dure* — *szigorúan, keményen, durván*: Conmendantibus nonnullis Antipatri frugalitatem quasi austere (αὐστερῶς) et minime delicate viventis ... *Alexander* inquit *etc.*: IAN. PANN. *Plut. dicta* p. 44. — [1]

autonomia, -ae f. (αὐτονομία) (automania, ehutomania) *actus regendi* — *önigazgatás*: Ut ... Sildeman[▼] suique haeredes ius automaniae (*Reg. Slov.* II p. 272: autonomiae, ehutomaniae) in sua habeant eo iure, quo locata est civitas Siliniensis: s. 1320/XVIII *Sz* 1872 p. 43; *litterae, ut videtur, falsae longe posterioris aetatis*. — [1]

azymus, -a, -um non fermentatus — *kovásztalan*: De quibus sessionibus ... singulus eorum solvere teneatur prefatis ... dominis ... tria munera in anno, primum circa festum Nativitatis Domini unum caponem et unum salucium, ... et quilibet eorum unum azymum panem, item aliud munus circa festum paschale Domini unam galinam ac unum azymum panem et duodecim ova, tertium vero munus circa festum Assumpcionis Virginis Marie, videlicet unum pullum iuvenem et unum azymum panem (*litterae capituli Zagrabiensis*): 1374/1573 *CD Croat.* XV p. 18. — [1]

B

babator, -oris m. (babathor) *qui ungulas equorum ferro munit* — *patkoló kovács*: Eodem die equi babatori dedi den. VIII: 1525 *Dl* 26 345 fol. 16^v. Eodem die equi babathori dedi den. X: *Ibid.* fol. 24^v. Feria tertia ... babathori equi den VI: *Ibid.* fol. 28^r. — [1]

babatus, -i m. *babatum* — *patkó, vasalás*: Ad babatos pro equis domini palatini et ad rotam curri, quando ferravit, dedi fabro ferrum 'syn was' II: 1516 *Aetas* 1993/1 p. 58. — [1]

ballo, -are (*Germ.*: Ballen) *plene onerare* — *teljesen megterhel, meg-rak*: Idem ... vicinos et commetaneos ... de et super eo, quantum videlicet

tributum de curribus oneratis sew ballatis ac eciam mediocriter onustis ... in dicto op<rido Murasz>ombath ab antiquo exigi consuetum fuisset, diligenter requisitos habuissent; ... Item primo Emericus Galffy de Iwanoch commetaneus fassus fuisset ex scitu, quod ab antiquo predecessores dicti Nicolai de Zeech <tributum> in dicto Muraszombath exigi consuetum taliter exigi fecissent, quod de uno c<urru> onerato sew ballato duos florenos auri, de curru mediocriter onusto unum florenum, de uno equo duodecim denariorum, de centum bobus duos florenos ... et de aliis rebus secundum antiquam consuetudinem: 1482/1483 *Dl* 100 989. — [1]

bombycinus, -a, -um (bombicinus) *de charta, papyro sim.: quae ex panniculis conficitur* — *rongypapír*: Accessit nobilis vir ... presentans quasdam literas sacre regie maiestatis, domine nostre naturalis, serenissime regine Ungarie patentis scriptas in carta bombicina ipsius celsitudinis parvo sigillo consueto a parte intrinseca sigillatas (*litterae capituli ecclesiae Nonensis*): 1382 *CD Croat.* XVI p. 269; *cf. Szentpétery I., Magyar oklevéltan, Bp. 1930. p. 10.* — [1]

banchale, -is n. *scamnum (?) v. subsellii stragulum, quod sedenti substernitur (?)* — *zsámoly (?) v. takaró (?)*: Inventarium condam Iohannis Fahydi super rebus eiusdem in Gald ... habitis: ... item craticuli V; item cutes parate X; item banchalia duo, ista apud domum: 1491 *Dl* 36 326; *cf. Lexicon ... Latinitatis Polonorum I p. 1029.* — [1]

banissa, -ae f. *uxor v. relicta bani* — *a bán felesége v. özvegye*: Beatrix de Frangepanibus Liptovie ducissa ac regnorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie banissa *dat litteras*: 1504 *LtK* 1927 p. 191; *cf. ibid.* p. 196: Beatrix de Frangepanibus illustrissimi condam domini Iohannis Corvini Liphovie ducis ac regnorum Dalmacie, Croacie et Sclavonie bani etc. relicta. — [1]

baptillus, -i n. (baptillum) *pistillum v. malleus campanae* — *a barang nyelve*: Fabro pro baptillo XXXII den.: 1424 *Dl* 43 621 fol. 7^r. Item solvimus pro uno baptillo ad novam campanam fl. auri 1: 1446 *DF* 282 530 fol. 59^v. — [2]

baptizatio, -onis f. *actus baptizandi* — *keresztelés, keresztység*: Quod a viris ecclesiasticis et a divinis officiis propter remotionem ecclesiae parochialis penitus essent alienati ... et ex praedictis nobilibus propter inhabentiam sacerdotis eorundem sine confessione ... nec non sacra unctione ... homines essent expirati atque infantes baptizazione carentes emigraverunt: 1280/? *Wagner, Anal.* p. 111. — [1]

barile, -is n. *species dolii* — *hordófajta*: Registrum rerum, quas reperi ego Benedictus Chukar in castro, ... primo zakalos XXXVIII; item tharazk II; ... item unum barile pulverum I; item sagittas balistarum 1^M: *c. 1520 Dl* 37 356; *cf. etiam barilus.* — [1]

barilicza, -ae f. *mensura capacitatis v. species dolii* — *ürmérték v. hordófajta*: Pulveres pixidum cum una media tunella et cum una media barilicza: *c. 1500 Dl* 26 235; *cf. Lex. Hung.* p. 51. — [1]

barlitum (*apud Bartal, Glossarium p. 69*) *vide* beryllus

barona, -ae f. (borona) *paries v. murus, qui ex trabibus construitur* — *boronafal*: Item una coquina bona de ligno barona facta; item due domus pistorie adinvicem queque similiter de barona facte: *c. 1500 Dl 26 235 fol. 1.* Item extra castellum unam domum pistoriam de barona cum atrio de sepibus facta: *Ibid.* fol. 4. — *In nomine geographico*: Firmatis obstaculis constituerunt terminos regni Hungarorum usque ad Boronam (*vide commentarium editoris ad locum*) et usque ad Saruuar: P. MAG. 37 (p. 79). — [2]

barritus, -us m. *actus barriendi, sonus, quem elephas edit* — *tülkölés (elefánté)*: Cum Pyrrhus maximum ad hoc disposuisset elephantum, ut is post tergum ignoranti Fabricio grandi edito barritu (ἐλέφοντα ... ῥήξαντα φωνήν ἐπιφώνηνοι) repente supra caput exoriretur: IAN. PANN. *Plut. dicta* p. 65–66. — [1]

beginalis, -e *quae vitam beginarum agit* — *begina-*: Quomodo ... idem Ladislaus ... ad quandam piscinam (*sic*) ipsarum dominarum actricum ... depiscari et disseari fecisset, ... per hoc ab eisdem dominabus beginalibus occupari fecisset: *1482 DF 253 724.* — [1]

bellifer, -a, -um *ad bellum pertinens* — *harci, hadi*: Pro una securi bellifera den. XV: *1517 DF 282 538 fol. 61^v.* — [1]

bifurcatio, -onis f. (bifurcacio, bifurratio) *actus in duas partes discedendi* — *elágazás, kettéágazás*: Abindeque *terminus* ... versus plagam meridiionalem in bifurcacione eiusdem vallis currendo iungit unam metam terream in radice alterius bifurcacionis seu divisionis vallis prenotate existentem et abhinc in altera bifurcacione ipsius vallis ... venit ad unam arborem tremuleam: *1337 CD And. III p. 435.* A qua *meta* ad dictam plagam directe eundo pervenit *terminus* ad octavam metam terream in bifurcacione (*orig.*: bifurratione) seu compositate duarum viarum de ipsa possessione Bene egredientium positam et erectam: *1363/XVIII Dl 73 467.* — [2]

bilinguositas, -atis f. (bylingwositas) *falsiloquentia, duplicitas* — *kétszinűség, áltokság, hazugság*: Quod ipsum verbis illicitis afecit et dehonestavit et super ipsum aprobare non potuit; tunc nos ipsum Iohannem propter bylingwositatem sue lingue, quod super ipsum Stephanum ... aprobare non potuit, decrevimus ... taliter, quod *etc.*: *1510 DF 260 264.* — [1]

bimestris, -e *qui duorum mensium est* — *kéthavi*: Neque patiebatur hoc bimestre tempus, quo haec inter alia studia per otium curavimus, verba elegantiora exquirere, plureisque ad hoc authores revolvere: *1522 Veress, Matricula* p. 474. — [1]

birotarus, -a, -um v. birotae, -arum f. *duas rotas habens v. duae rotae* — *két kerekű v. két kerék*: Cuius detractoris ... huiusmodi culpa non est occultanda, sed unanimi voluntate res et bona ipsius auferantur ac ipsum per unum currum birotarum de possessione extrudere debeant, ut eciam alii ... huiusmodi facere non presumant: **1486 Dl 56 208; cf. Lexicon ... Latinitatis Polonorum I p. 1109 l. 46–51; Mittellateinisches Wörterbuch I p. 1484 l. 51–66; Dictionary of Medieval Latin from British Sources. Fasc. I p. 200 etc.* — [1]

birra, -ae f. v. birrum, -i n. (burum, bwrum) *birrus v. burra* — *guba*: A iobagionibus suis unum burum (*ed. : ?*), quod vulgo 'guba' dicitur ...

recipere fecisset: 1387 *Lex. Hung.* p. 309; *cf. etiam lectionem variantem eiusdem diplomatis in Lexicon Latinitatis ... Hungariae I p. 344 l. 45^a allatam.* Induto super se quodam bwro vulgo 'ghwba': 1496 *Lex. Hung.* p. 309. Item tunica nigra, birra nigra dentur Simoni, ... alia tunica dolman detur Benedicto famulo domini Georgii: 1522 *TT* 1895 p. 386. — [3]

blandiosus, -a, -um *adulans, simulatorius* — *bízeltgő, képmutató*: Quia ipse magister Iacobus ipsos universaliter talibus verbis mellicibus et blandiosis leniter allocutus fuisset, ut ipsos in antiquis eorum libertatibus conservaret (*litterae bani regnorum Dalmatiae et Croatiae Slavoniaeque*): 1361 *CD Croat.* XIII p. 189. Karolus de Duratio ... nos, quem promittebat prius in corona nostra et eiusdem dicione tueri et preservare tanquam sororem suavissimam, suavibus verbis et blandiosis affatibus ipsa corona proditor privavit: 1386 *Dl* 58 652; *cf. etiam lectionem variantem in Lexicon Latinitatis ... Hungariae I p. 346 l. 59–60^a allatam.* — [2]

borax, -acis generis incerti (βοράς) *nitrum, quod ad morbos depellendos usurpatur* — *lúgsó, borax*: Boracis lot. 1 den. 12: 1522 *Dl* 26 269. — [1]

brachialiter adv. *modo brachii aliquid cingendo* — *kar módjára ölelve, körülvéve*: Quum tamen ipsi exponentes et nobiles de Gerend dictum locum Bydestho in illo loco, videlicet ubi duo montes ex utraque parte illius vallis brachialiter adiacentes finirentur et terminarentur, semper ab antiquo inter sese pro meta habuissent: 1451 *Dl* 30 821. — [1]

bravismus, -i n. (?) vectigal (?) v. pecus (?) quoddam — *adófejta (?)*, *háziállat (?)*: Quod ... Ladislaus ... pabulum victuale et denarios bravisorum ex parte eorundem iobagionum sibi provenire debentium super eosdem exegisset et pro se extorsisset in preiudicium dicti magistri Petri valde magnum: 1385 *Dl* 42 346. — [1]

brasiatura, -ae f. (braxatura) *officina ad cervisiam coquendam* — *serföző ház*: Ut ipse ac frater eiusdem ipsorumque filii ac heredes et posteritates universi in terris et pertinentiis domus et curie sue in possessione Zawody prope civitatem nostram Solna existenti habita piscinas effodere molendinaque ac domus pro braxatura cervisie facere et edificare, preterea in prefata domo et curia ipsorum cervisiam huiusmodi sive vinum in ducillo more thabernario vendere et propinare ... possint et valeant: 1485 *Dl* 50 316. — [1]

brastica, -ae f. (*sing. gen.*: brasices) *olus (?) v. grani species, ex quo cervisia conficitur (?)* — *káposzta (?) v. sörárpa (?)*: Eidem ... omnium metallorum inibi existentium similiter tertiam partem libere percipere et possidere commisissent, dantes eidem in qualibet villa inibi aedificanda duas laanas terrae, domum brasices (*interpretatio editoris*: legendum opinor braxices aut potius braxatorii) et molendina absque aliquo tributo usque ad vitam eorum conservare: 1326 *Wagner, Anal.* p. 448. — [1]

breviatus, -a, -um iur. de termino: *qui infra duas octavas terminatur* — *rövid határnapos*: Ipsum longo in premissorum suorum iurium requisitione litigionario processu fatigari nolentes, sed in premissis finem imponere

terminis litium brevialis intendentes: 1408 *Zsigm. oklt.* II,6457; cf. *Lexicon Latinitatis ... Hungariae I p. 358 l. 28^a seqq.* — [1]

brugeum, -i n. (brugium) *ius — lé, mártás*: Distributio vinorum: ... ad coquinam pro brugeo cibi cocis p<intas> III: 1518 *Dl 26 216* fol. 15. Cocis duobus diebus pro brugio cibi dedi pintam 1/2: *Ibid.* fol. 16. Cocis pro brugio cibi p<intas> II: 1519 *Ibid.* fol. 17. Cocis pro brugeo cibi p<intas> II: *Ibid.* fol. 18. — [1]

byssiceus, -a, -um (bissiceus) *e bysso factus — bársonyból készült, bársony*: Quia nobilis domina Katherina, consors eiusdem ... tempore sue matrimonialis copule celebrationis plurimas res et bona, videlicet ducentos florenos auri in ... promta pecunia, quatuor piccaria argentea, ... quoddam collarium vulgo 'nakhawetew', ... magnam quantitatem perlarum sew gemmarum preciosarum, quoddam cingulum argenteum et deauratum, ... quamplura vestimenta bona, quedam videlicet purpurea ac bissicea et aliorum preciosorum pannorum, mastrucas eciam ermellinas, sarbellinas ... ceterasque plurimas res et bona ... ad dictum Beyanahrazthya secum adduxerat et in suis scriniiis apportaverat: 1465 *Dl 35 650.* — [1]

C

caementinus, -a, -um (cimentinus) *de lapide: excisus, quadratus — fejtett, kváder(kő)*: Cum ... ecclesia per ipsos Bohemos in fortalicium fuisset firmata et exposit ... per cives Cassovienses funditus fuisset dirupta et destructa, tunc egregius condam Paulus ... sedato prescripto disturbiorum tempore lapides eiusdem ecclesie pene omnes, sculptos, cimentinos et alios, qui in edificacionem alicuius valoris extitissent, per suos iobagiones ... ad ... possessionem Naghida ... deferri ... et ex eisdem lapidibus castrum sew fortalicium ... construi fecisset: 1481/1494 *Dl 19 217.* — [1]

caemento, -are (cimento) *2 *aurum purgare — aranyat finomít, cementál*: Quam quidem monetam auream, si dicti iudex <et> iurati in gradu defectum habere repererint, refundi faciant et de novo cimentari, donec ad verum venerit gradum: 1453 *Krizskó, Körmöcb.* p. 32. — [1]

caespituosus, -a, -um (cespituosus) *gramineus, gramine consitus, non aratus — füves, gyepes, szántatlan*: Quod licet Blasius ... ac Simon ... quoddam nemus dictorum exponentium ... intra metas possessionis eorumdem ... habitum ab orientali iuxta quendam lacum, ... a meridionali circa metas possessionis Horwath, ab occidentali penes alveum Schewnytze et a septemtrionali plagis secus quasdam terras caespituosas ad dictam possessionem pertinentes adiacens Warfewlde denominando ratione eiusdem dictos exponentes ... traxerit in causam: 1479 *Dl 18 174.* — [1]

calatrum, -i n. *pars stragulorum (?) — ágynemű része (?)*: Quod ... castellani ... res et bona ipsius exponentis de curiis predictis, videlicet cyphos argenteos quatuor, vitra crystallina, duos lectos vulgo 'nozolya' cum pulvinaribus, supellectilibus, lintheaminibus et cussinibus ad eosdem lectos pertinentibus, calatrum rubeum, duhnas duas ... asportari ... fecissent: 1493 *Dl 20 035.* — [1]

caletha, -ae f. *galerum* — *süveg, kucsma*: Pro caletha vulgo (*i. e.* Polonice) 'waczky' appellata den. LX: 1517 DF 282 538 fol. 62^r; cf. *Lexicon ... Latinitatis Polonorum II p. 45 l. 3–11 et 18–20*. — [1]

calo, -onis m. (*colo* ?) *ductor custosque equorum* — *lovász*: Quod magister Akus ... castrum ipsorum ... et quasdam possessiones ipsorum ac alia bona communiter ipsos tangentes seu tangentia, necnon servitores eorundem, videlicet wasalos, calones, caniferos, pedites in propria possessione ipsorum commorantes contra legitimas prohibitiones divisionis ... de facie possessionarie porcionis ipsius magistri Stephani in faciem dicte possessionarie porcionis ipsius magistri Akus abduxisset moraturos et adhuc conservaret propria sua potentia mediante et auctoritate vaselos, colones (*sic*), caniferos, pedites prenotatos (*cf. inferius*: wasales, caniferos, pedites, colonos): 1378/1384 DI 42 281. — [1]

camomilla, -ae f. *Chamaemelum nobile* L. — *kamilla*: Pulvis florum camomille ... den. 9: 1522 DI 26 269. — [1]

cancella, -ae f. *clatri, saepes* — *rács, kerítés*: Ubi est meta prope ad ecclesiam ... tantum ad cancellam altaris, quantum sagitta potest iactari: 1251/1305 CD Croat. IV p. 477 et V p. 46; cf. *etiam Lexicon Latinitatis ... Hungariae II p. 28 l. 27^b seqq.* — [2]

cancellarium, -i n. *cella vinaria* — *borospince*: Iacobus de Marchia ... comprehendit ... ex eorumdem haeticorum ultronea fassione alios in silvis, alios in cancellariis, alios vero molendinis, nonnullos vero in speluncis et cavernis montium et terrarum divina profanasse: 1436 CD Hung. X/7 p. 812. — [1]

cantilatio, -onis f. *actus cantandi* — *éneklés*: Non temere fiat cantus ecclesiasticus et iuxta arbitrium diversorum, quemadmodum fieri solet in cantilationibus (*ed.* : incant-) vulgi: GREG. GYÖNGY. *Expl.* p. 45. — [1]

carnatio, -onis f. *actus corpus induendi, incarnatio* — *testet öltés, megtestesülés*: Factum est autem hoc instrumentum anno Dominicae Carnationis MCLXV: 1165 CD Hung. II p. 174; cf. *Reg. Arp. nr. 108 et var.* 1165/1284 CD Hung. V/3 p. 254: incarnationis. — [1]

carpentatura, -ae f. *opus lignarium v. tignarium* — *fa-, ácsmunka*: Item in Pelbarthida disponere feci duas domos de novo pro carpentatura et ad ferramenta et ad victualia laboratorum et ad alia attinentia fl. XVI 1/2: 1497 DI 56 291; cf. *Lexicon Latinitatis ... Hungariae II p. 59 l. 35^b seqq.* — [1]

carthesium, -i n. *potorium vas* — *csésze*: Carthesium unum vulgo 'cheze': 1524 *Lex. Hung.* p. 126. — [1]

cascum, -i n. *res antiqua* — *régiség, régi holmi*: Registrum rerum aliarum dicte quondam domine Ursule ... per iuratos cives diligentissime revisa et conscripta: ... una cistula cum cascis: 1526 DF 282 536 fol. 36^v. — [1]

castificativus, -a, -um *castum efficiens v. conservans, purificans* — *tisztává tevő, megtisztító*: Item reperitur quedam medicina castificativa, hoc

est castitatis contra vicium luxurie: PELB. TEM. *Pom. sanct. aest.* LXXVIII, D; cf. *Lexicon Latinitatis ... Hungariae II* p. 64 l. 17^a seqq. — [1]

castratus *false emendata ex crasatus*: 1500 *Estei Hippolit* p. 40.

castrinus, -i m. *castricianus* (?) — *tábori v. táborban állomásozó katona* (?): Hectori ... recolentes et pre oculis regie maiestatis habentes, qualiter in Bulgariam cum dilecto nostro Thoma aule regie cancellario ad transducendam filiam Barilli filio nostro Bele regi desponsandam missus et castrinus (*explicatio editoris*: forte castricius) in acie prima fidelitatis armis et audacie primipiliter pugnavit, ... terram ... contulimus: 1214/XVIII *Érszegi, Neue Quelle* p. 96. — [1]

catarrhus, -i m. (catarus) *pituitae* — *nátha, hurut*: Contra reuma, catarum vel guttam: *a.* 1525 *LtK* 1972 p. 228. — [1]

caudula, -ae f. *parva cauda* (?); *meton.*: *finis, extremitas* (?) — *vége v. széle vminek*: De qua *meta* directe per eandem silvam usque ad aliam partem eiusdem ad quandam grossam similem arborem 'harast' in caudula eiusdem silve existentem ... vadit *terminus*: 1351 *CD Croat.* XII p. 19. — [1]

caulatus, -a, -um *ubi caules nascuntur* — *káposztás*: Quod a quodam orto, qui ab ipsis ortus caulatus seu caulium vocaretur, eo quod semper in eo caules seminantur, a parte occidentis existenti ... incipiendo a parte aquilonis filiis Thome *partes possessionis* cessissent: 1341 *Dl* 66 623. — [1]

cauterizo, -are *transl.*: *notam alicui inurere* — *megebélyezez*: In qua quidem congregatione omnes prediales alique homines ... Iohannem, Dominicum ... ac Laurentium ... coram sepedictis Gunterio ... et Petro cantore ... in testimonium destinatis, clamorosis vocibus ... in articulis et litteris nostris contentis reos, culpabiles, noxios et infidelitatis nota dampnabiliter respersos seu cauterizatos nobis ... tradiderunt: 1336/XIV *CD Croat.* X p. 259. — [1]

cautitas, -atis f. *cautio* — *óvatosság*: De nostro collegio unus assumptus per eundem magistrum Nicolaum et alius per eosdem nobiles servientes domini regis ... plenam habeant potestatem pensatarum causarum merito et cautitate ac caritate discuciendorum (*sic*) inter ipsos terminandi omnia ... super possessionibus, ... que in eorum presenciam deducuntur: 1343/1408 *CD Croat.* XI p. 95. — [1]

cautulosus, -a, -um *fraudulentus, dolosus* — *csalárd, álnok*: Quod Petrus, Iohannes *etc.* ... per indebitam et cautulosam procuracionem venerabilis in Christo patris domini Andree episcopi Waradiensis et capituli eiusdem ac magistrorum Iohannis et Nicolai ... in tantum essent angariati, quod ipsi ob metum mortis et offensionis personarum eorundem quandam possessionem ... perpetuare ipsis compulsi extitissent: 1344 *Dl* 40 955; cf. *Lexicon ... Latinitatis Polonorum II* p. 281 l. 43 seqq. — [1]

cavitas, -atis f. *cavum, caverna, excavatio* — *üreg, mélyedés*: A quo fonte *terminus* ascendit per quandam cavitatem vallis super montem iunctum contigue, et ibi ... sunt due mete terree: 1322 *Reg. Slov.* II p. 358; cf. *Lexicon Latinitatis ... Hungariae II* p. 254 l. 43^b seqq. — [1]

cellerarium, -i n. (celerarium) *cellarium, cella vinaria* — *boros pince*: Quomodo ... Demetrius ... et Petrus ... duos viros externeos (*sic*) ac unam mulierem in predicta possessione libera celeraria habentem similiter crudeliter et dire verberatos reliquissent (*cf. superius*: duo celaria): 1467 *Dl* 35 129. — [1]

cerdonius, -a, -um *qui coriariorum est, ad coriarios spectat* — *tímár-, tímári*: Nos itaque humillimis precibus annotatorum magistrorum artis cerdonie inclinati ipsos in ... iuribus ... concessimus inviolabiliter tenere et conservare (*cf. superius*: magistri czehe alias fraternitatis cerdonum): 1504 *TT* 1909 p. 176; *cf. Lexicon Latinitatis ... Hungariae II p. 93 l. 38ª seqq.* — [1]

censuo, -are (*a census?*) *censum, vectigal, tributum exigere* — *adótt behajt*: Quomodo ipsi ... annum censum sive redditum (*sic*) ... annuatim solvendum et censuandum pro trecentis et quinquaginta uno florenis auri ... vendidissent: 1498 *MTT XII p. 35–36.* — [1]

centumvir, -i m. *2 *socius regiminis electi civitatum* — *városi tanácstag*: Quas litteras ipsis pretextu institutionis dicte fraternitatis et czehe ipsorum concordii voluntate et consilio centumvirorum sub maiori nostre civitatis sigillo dedissemus: 1504 *TT* 1909 p. 176. — [1]

chartarium, -i n. (hortarium?) *vox incertae formae notionisque, forsan vas quoddam* — *edényfajta*: Res vero dote puellae Katherine ex rebus dicti condam ... patris sui cesse: item primum unum magnum tapetum; ... item charpyth V; item scutelle plumbee XI; item disci XVII; item canteri IIII; item chartarium (*inferius forsan*: hortarium) cupreum I; item pelvis cuprea I; item instrumentum ferreum vulgariter 'hostyasythewas' II: 1501 *Dl* 47 168. — [1]

chisma, -ae f. (*Hung.*: csizma) (chyzma, czizma, cysma) *cothurnus* — *csizma*: Unum zakrapach et unum cingulum vulgo 'zkender' de serico et chyzmas: 1492 *Lex. Hung.* p. 133. Una chyzma: 1503 *Ibid.* Unum par ocrearum vulgo czizme: 1504 *Ibid.* Item habeo cysmas Turciales tres: 1504 *Balassa lt.* p. 172. — [4]

chronicus, -a, -um (χρονικός) (cronicus) *3 *aeger (passione diturna?)* — (*idült?*) *beteg*: Quod domina relicta Petri dicti Keurushegy de eadem Azzonfalua <predictis> aliis utriusque sexus hominibus illic tunc conglobatis et astantibus, cronica licet corpore, mente tamen per omnia sospes et incolomis (*sic*) tale condidisset et fecisset testamentum, quod *etc.*: 1387 *GyTRF I* p. 30. — [1]

cicadorosus, -a, -um *de loco: quem cicadae multae inhabitant* — *abol sok tücsök él*: Iuxta monticulum Herbolthhalma vocatum et iuxta quandam viam publicam in loco cicadoroso: 1411 *Zsigm. oklt.* III,443; *cf. excerpta ex eisdem litteris Lex. Hung.* p. 889 et 900: Eundo penes quandam lacum in loco cicadoroso vulgo 'zarvaszek' vocato. — [1]

cichoria, -ae f. (cicorea) *Cichorium intybus L.* — *cikória, mezei katáng*: Aqua cicoreae lot. 21 den. 20: 1522 *Dl* 26 269. — [1]

ciminile, -is n. *liturg.*: *vas, in quo sacerdos sacra faciens manus abluit* — *kézmosó edény*: Omnia ornamenta altarium, sacerdotum, calices, campane,

libri, cruces, plenaria et alia ciminilia, nec non et privilegia ipsius ecclesie ... sunt exusta: 1317 *Reg. Slov.* II p. 114; cf. *CD Hung.* VIII/2 p. 93: animalia (?). — [1]

cingula, -ae f. *habena, frenum* — *fék, kötőfék, gyeplő*: Quod unum par calceorum, ... una tuba de ebore in fine cum argento et quatuor lapidibus pretiosis decorata, unum capucium nigrum, ... una cingula equi cum rubeo purpureo desuper contacta ... ipsis pueris devenissent: 1477 *Balassa lt.* p. 150; cf. *Lexicon Latinitatis ... Hungariae II* p. 115 l. 7^b seqq. — [1]

cipelli, -orum m. (*Hung.*: cipellő) *calceus* — *cipő*: Sabato sequenti Chyanahazy Viennam den. XX. Pileum domino parvo den. X. Eidem pro cipellis den V: 1488 *DI 26 047* fol. 4^r. Domino parvo cipellos den V: *Ibid.* fol. 5^v; cf. *Lex. Hung.* p. 107. In feria secunda post festum Beatorum Viti et Modesti martirum domino ... parvulo cipellos emi den. VIII: 1526 *DI 26 355* fol. 3^r. — [2]

circulatus, -a, -um *rotundus* — *kerekded*: Quod ... Petrus ... et successores ... unum caponem bonum et duos fortes sive circulatos panes magnos nobis ... solvere teneantur: 1514 *MTT XII* p. 81. — [1]

circumferens, -entis (*a circumfero B 2* ?) '*vas circumferens*': *dolum* (*in quo aliquid vehitur?*) — *hordó*: Item vasa circumferentia ubicunque fuerint, isti ... ad possessiones ... ferre tenentur: *Urb. Vespr.* p. 86. — [1]

claris subst. indecl. *corallium rubrum* — *vörös korall, kláris*: Duo legibula, unum de cristal, aliud de claris: 1458 *Lex. Hung.* p. 508. Item habeo legibula de claris, hec lego, ut melius legibulum detur ad capellam Beate Virginis Marie, ut ad collum imagini Beate Virginis Marie ponatur, aliud vero legibulum lego filie mee: 1519 *DI 23 166*. — [2]

clausa, -ae f. v. clausus, -a, -um (?) *sera* — *retesz, zár*: Paulo seripari ... pro reparatione ... clausarum armarii thecarum, in quibus diverse littere civitatis ... conservantur, dedimus den V: 1524 *Iványi, Győr* p. 33. — [1]

coadiuro, -are *una cum aliquo iuramentum praestare* — *eskütársként esküt tesz*: Adiunctis sibi et coadiuratis (*sic, recte forsitan: coadiurantibus*) senioribus et pocioribus viris, colonis et iobagionibus ipsius domini marchionis: 1517 *LtK 1925* p. 179. — [1]

coagger, -eris m. *terra in cumulum egesta* — *földhányás*: Coaggeribus luti circa pretorium XXIII den. : 1497 *DF 282 535* fol. 106^v. — [1]

coaggerator, -oris m. *qui aggerem v. vallum fodit* — *sáncásó, árkoló*: Duobus coaggeratoribus luti etc. XXXIII den. : 1497 *DF 282 535* fol. 99^r. Coaggeratoribus luti circa pretorium den. V: 1502 *Ibid.* fol. 203^v. — [1]

coagulatio, -onis f. *actus lac concretum faciendi* — *aludtfej-készítés*: Duas camiseas, unam ortulano et aliam Paulo Beres den. XXVI. Mulieri ... ollas pro conservatione lac et coagulatione eiusdem den. VI: 1474 *DI 103 760* fol. 12^r; cf. *Lexicon Latinitatis ... Hungariae II* p. 158 l. 36^a seqq. — [1]

Coanglicanus, -a, -um *compatriota (Britannicus)* — (*angol*) *földi, bonfitárs*: Ut ait Ans<elmus> ad coanglicanos episcopos: PELB. TEM. *Stell.* p. 84^r. — [1]

coccinus, -a, -um *qui cocci colorem habet* — *skarlátszínű*: Quod Ladislaus ... omnia ornamenta sacerdotalia, videlicet casulas albas, cappas purpureas et coccinas cum attinenciis earundem ... abstulisset: 1511 *Dl* 22 489; cf. *Lexicon Latinitatis ... Hungariae II* p. 160 l. 3^b seqq. — [1]

cochlea, -ae f. (κοχλίας) coclea *conchylium v. testa conchylii* — *kagyló, kagylóhéj*: Campus superior lazureus servat duas cocleas seu chonchilia ex armis prefati domini Gabrielis cardinalis ... peculiaribus feneratas, inter quas medius corvus anulum baiulans de nostris paternis armis suis naturalibus coloribus designatus in nostre et ipsius domini cardinalis ferventis dilectionis argumentum concessa, ... prout hec in capite seu principio litterarum nostrarum ... suis apropiatis coloribus distinctius figuraliter sunt expressa: 1478 *Dl* 50 535. — [1]

coctrix, -icis f. *femina coquens* — *szakácsnő*: Quod unus agnus et una ovis de allodyo suo exierunt, et mox Stephanus allodyator suos sequebatur eas ... usque curiam ... plebani, tandem vidit coctricem plebani, requisivit ab ea, si predicta peccora vidisset, tunc prefata coctrix dixit, quod ipsa peccora receperunt ianitores ... Andree ... ad curiam suam: 1500 *Dl* 63 465. Quando ipsi sub iuramento prefatam coctricem plebani interrogaverunt, extunc ipsa fassa est, quod prefati ... dicta peccora receperunt ad curiam suam: *Ibid.* ; cf. *Iusth lt.* p. 209. — [1]

coculus, -i m. *puer culinarius* — *kukta*: Nunc qui in presenti sunt hic ex prebenda: item aurige sex; item agazones III; item pezer unus; item magistri cocorum III; item coculi II: 1521 *Dl* 26 261. — [1]

coenobialis, -e cenobialis *'domus coenobialis'*: *claustrum, monasterium* — *szerzetház*: Prior domus cenobialis Beati Laurentii martiris prope Budam fratrum heremitarum Sancti Pauli primi heremite: 1402/1437 *LtK* 1925 p. 135. — [1]

coerro, -are *simul vagari* — *együtt kóborol*: Quidam vagabundus presbiter ... et ... Iohannes Zabo ... omnes oves ... exponentis numero trecentas vel citra absque custodia alicuius pastoris in territorio dicti oppidi ... coerrantes ... abegissent: 1520 *Mon. rust.* p. 511. — [1]

colligator, -oris m. (coligathor, colligathor) *qui vites colligat* (? a 1. colligo) v. *colligit* (? a 2. colligo) — *szőlőkötöző* (?), *szüretelő* (?): Feria tertia colligathoribus ad duas partes vinee caules emi den. XXXII: 1525 *Dl* 26 345 fol. 8. Feria secunda coligathores XXVIII, cuilibet den. XII, putonos IIII, palpathores II: *Ibid.* fol. 12. — [1]

colluceo, -ere *effulgere, illucescere (in imag.)* — *felragyog (képl.)*: Nos ... perpendentes ... merita fidelium nostrorum ... in astrum plane collucentia ... possessionem ... memoratis Ioanni et Georgio ... contulimus: 1520/? *Mon. rust.* p. 505; cf. *Lexicon Latinitatis ... Hungariae II* p. 185 l. 22^a seqq. — [1]

collyrium, -ii n. (κολλύριον) *unguentum oculorum* — *szemkenőcs*: Unde legitur, quod ... Thomas apostolus exhortabatur ad audiendum verbum Dei assidue, comparando illud precipue collyrio, quod sanat egros

oculos et illuminat (cf. *Apoc. 3,18*: collyrio inunge oculos tuos, ut videas): PELB. TEM. *Pom. sanct. hiem. XI,G.* — [1]

combibator, -oris m. *cuius officium est aulicos regios canticis suis lactificare* — 'regös', *udvari mulattató*: Quod ... Stephanus ... in facto medietatis cuiusdam possessionis Regteluk vocate in comitatu Pestienſi ... existentis nomine possessionis combibatorum regalium conditionerum vulgariter 'regus' dictorum ... heredum solacio orbatorum comiti Lorando ... iurato Budensi per regiam maiestatem ... perpetuo collate contra eundem ... regem velud actorem ... instrumenta sua exhibere debuisset coram nobis: 1346/1347 Sz 1881 p. 557; cf. *Bartal, Glossarium p. 142 et Lex. Hung. p. 802.* — [1]

combursor, -oris m. (conbursor) *incendiarius, qui comburit* — *gyújtogató*: Andream dictum Zolthez filium Michaelis combursorem domorum vagabundum ... nobis in eorum registro assignarunt: 1409 *Zsigm. oklt. II,6787*; cf. *Lexicon Latinitatis ... Hungariae II p. 190 l. 42^b seqq.* — [1]

combustibilis, -e *ad ignem alendam aptus* — *tüzre való*: Quod virgulta et pascua et silva pro lignis combustibilibus et structuris indempniter conserventur: 1322 *Reg. Slov. II p. 358.* — *Subst. n.: substantia cremabilis, alimentum ignis* — *éghető anyag*: Nam universa, quae suis viribus cedentia reperit, vorax ignis absorbit. ... Cum in eadem sacristia ignis ipse furtivis augmentis nullo sciente succreverit, certisque combustibilibus demolitis etiam thecas capitis et reliquiarum ipsius sanctissimi regis in liquidum resolverit, ita tamen naturae suae vires ignis amisit, ... ut eiusdem reliquias nedum de combustione servaverit illaesas, imo nec aliqua tetigit fumositatem, procul absiliens intactas reliquit, velut quondam Moysi rubus ... incombustus apparuit: 1406/1415 *CD Hung. X/4 p. 522–523.* — [2]

combustrix, -icis f. *femina, quae comburit* — *gyújtogató (nő)*: Ad iudicamus, quod Michael Zomor Dorotheam ancillam et dominam Elenam, uti domorum combustrices, igne comburri facere debeat: 1499 *Dl 61 917.* — [1]

commensuratus, -a, -um *proportionatus, symmetricus* — *arányos, szimmetrikus*: Item mentum eius (*sc. Beatae Mariae Virginis*) erat decens, commensuratum secundum aliquid ad quadraturam tendens et erat convalliculatum per medium secundum Epiphanium: PELB. TEM. *Stell. p. 97^v.* — [1]

commentio *pro conventio*: 1424 *Iványi, Eperjes szám. p. 245*; cf. *DF 282 538 fol. 16^r.*

compertim adv. *ut omnibus notum est, comperte* — *tudvalemően, nyilvánvalóan*: Personas facinorosas publicae diffamationis nota decoloratas, dominorum suorum notorios infideles, compertim offensores vel occisores etc. ... a regiae maiestatis curia sequestran<do> et excluden<do> regiae providentiae suademus, <ut>... crimina ... iudicialiter convincantur: 1330/XVIII *Kovachich, Suppl. I p. 275.* — [1]

comprobamentum, -i n. *comprobatio, testimonium, documentum* — *bizonyítás, bizonyíték*: Tandem ipsis octavis instantibus ipse Ladislaus ... et

Steph<anus> ... ad nostram veniendo presenciam in huius comprobamentum, ut ... nobiles in causam attracti ipsos pretextu antefate possessionis ... ab eorum impetitoribus non defendissent, quasdam duas litteras ... clause emanatas nobis demonstrarunt: 1399 CD Hung. X/3 p. 221–222; cf. *Dl* 42 698 et *Zsigm. oklt.* I,5721. — [1]

conductamen, -inis n. *pactum, contractus* — szerződés, egyezség: Carpentario Valentino ad rationem conductaminis den. IIIc: 1510 Iványi, *Eperjes szám.* p. 247; cf. *Lexicon ... Latinitatis Polonorum II* p. 890 l. 5 seqq. — [1]

condivisionaleus, -a, -um *particeps divisionis v. partitionis possessionum* — osztályos: Quod ipse ... commetaneos ... ab ulteriori utensione ... universarum porcionum possessionariarum ... ubicunque habitarum ipsum ... ac Ladislaum filium Stephani de Warkon, fratrem suum condivisionaleum contingencium ... prohibuisset (cf. *superius*: condivisionales): 1402 *Héderváry oklt.* II p. 344; cf. *Lexicon Latinitatis ... Hungariae II* p. 278 l. 4^a seqq. — [1]

conductorialis, -e *vide* salviconductorialis

confractura, -ae f. *fractura, ruptura* — törés: Quod ... vitam ipsorum morte sua redimendo per membrorum suorum, videlicet pedum ad (*recte*: et) manuum suarum multiplices confracturas a captivitate predicti Mathey ... eos liberavit: 1323 *Reg. Slov.* II p. 488–489. — [1]

consternator, -oris m. *qui aliquid conturbat, affligit* — zaklató, háborgató: Personas facinorosas publicae diffamationis nota decoloratas, dominorum suorum notorios infideles, ... confractores et ecclesiarum consternatores, publicos spoliatores ... a regiae maiestatis curia sequestran<do> et excluden<do> regiae providentiae suademus, <ut> ... crimina ... iudicialiter convincantur: 1330/XVIII Kovachich, *Suppl.* I p. 275. — [1]

constupratio, -onis f. *actus virginem stuprandi* — megebecstelenítés, megerőszakolás: Non potui obtinere salutem clerico, quia magnum scelus fecerat in constupratione cuiusdam virginis: *Leg. Hel.* 15 (p. 18). — [1]

contrados, -tis f. *dos* — hitbér: Contra quam dotam nos eidem domine ... consorti ... comitis Nicolai ... promisimus dare pro vera contradota novem millia ducatorum similiter secundum ius et consuetudinem Austriae: 1428/1429 CD *Frangepán* I p. 221. — [1]

contradoto, -are *dotem solvere* — hitbért kifizet: Nos eidem predicta sex millia ducatorum, scilicet eius dotam, contradotavimus ac pro predictis sex millibus et etiam pro predictis novem millibus ducatorum contradotam iuste et debite assignavimus: 1428/1429 CD *Frangepán* I p. 221. — [1]

controversor, -oris m. *qui dissensionem, discordiam, iurgium sim. excitat* — viszályt keltő: Quum nonnulli controversores, sacro sanctae orthodoxae fidei persecutores sese insultu, ausu temerario et superstitione veritati evangelicae opposcentes vexilla perversitatis contra totius cleri et ecclesiae statum fere erigendo insurrexerant conspirati: 1436 CD Hung. X/7 p. 811. — [1]

contus, -i m. *2 *molendinum, ubi metalla contunduntur* — zúzómalom, kölyű: 1 contum, quod vulgo 'kolbe' dicitur in eadem aqua inferius

sita (*sic*) et ibidem Nyc<olau> dictus Putner habet 1 contum pro 5 marcarum pagamenti: 1331 Győrffy, *Geogr. hist.* I p. 456. — [1]

convalliculatus, -a, -um *cavus* — *bemélyedő*: Mentum eius (*sc. Beatae Mariae Virginis*) erat decens, ... et erat convalliculatum per medium secundum Epiphanium: PELB. TEM. *Stell.* p. 97^v. — [1]

corchio, -onis *f.* (*nisi ad korchio pertinet*) (*korchio*) *amphora, mensura capacitatis* (?) — *ürmértékként: korsó* (?): Singulos akones avene, singulos korchiones tritici de singulis integris mansionibus: 1358 *Lex. Hung.* p. 11. — [1]

coriatorius, -a, -um *qui coriatoris est* — *tímár-*: Socio artis coriatorie mutuati sunt den. XIII 1/2: 1517 Iványi, *Eperjes szám.* p. 249. — [1]

corneus, -a, -um *ex cornu factus* — *szarvból, tülökből készült*: Scutum videlicet flaveum, in quo duae tubae corneae sive buccinae venaticae in altum eriguntur: 1514/? Iványi, *Teleki* p. 208. — [1]

conregina, -ae *f.* (*conregina*) *uxor regis, regni socia* — *királyné, uralkodótárs*: Quod possessiones ... eidem ecclesie per dominum Belam, olym illustrem regem Ungarie, avum nostrum et dominam Mariam conreginam, consortem eiusdem ... essent donate: 1332 Kalász, *Szentgotthárd* p. 122. — [1]

correctibilis, -e *castigans, obiurgans* — *fenyítő, dorgáló, büntető*: Quia Stephanus ... dominum nostrum Karolum ... regem ... delaudasset et Bazarab Transalpinum sancte regie corone infidelem in preiudicium regalis pietatis eo modo, ut ipsius domini regis potentia potentie ipsius Bazarab non in aliquo posset contraire et equari, conlaudasset, predictum Stephanum ... verbis correctibilibus de tali prolatione verborum suorum Paulus arguisset: 1325 *TSz* 1964 p. 550. — [1]

corrighialis, -e *corrighis faciendis aptus* — *szíj készítésére szolgáló*: Item de centum corrighalibus pellibus seu alauiis vulgo 'gardwan' dictis quatuor denarios *exigant exactores*: 1476 *TBM* XV p. 211; *cf.* 1478 Teleki, *Hunyadiak* XII p. 69: De centum cutibus seu alantiis vulgo 'bakbeur' et 'gardovan' agnellinis vel caprinis. — [1]

corrighibilis, -e *qui corrighi potest (transl.)* — *kijavítható (átv.)*: Excessus autem, quos reperis per te corrighibiles, ... corrighas et emendes, reliquos vero tui facultatem officii excedentes ... tecum ad capitulum portes partibus ibidem coadunatis discuciendos: *a.* 1525 *LtK* 1972 p. 247. — [1]

corrighieus, -a, -um *corrighis praeditus* (?) — *szíjakkal ellátott* (?): Redas corrighieas novas simulcum aliis attinentiis ad equos ... abstulerunt: 1513 *Héderváry okl.* II p. 394. — [1]

cottatio, -onis *f.* (*a quota*) (*cotatio*) *actus librum notis musicis illustrandi* — *kottákkal való ellátás, kottázás*: Casparo organiste pro cotatione libri in capella Sancti Francisci existentis ex mandato dominorum dedimus flor. I 1/2: 1517 Iványi, *Győr* p. 32. — [1]

crastinator, -oris *m.* *qui litem in aliud tempus differt* — *perhalasztó*: Ipse personaliter et non per procuratorem ac suum crastinatorem in civitate nostra Budensi *appareat*: 1408 *Zsigm. okl.* II,6457. — [1]

craticulus, -i m. *cratis* — *rács*: Item craticuli V: 1491 *Dl* 36 326. Feci laborare duos craticulos ad duas fenestras celarai (*sic*): 1517 *Aetas* 1993/1 p. 59; cf. *Lexicon Latinitatis ... Hungariae II* p. 419 l. 37–54^a. — [2]

crinizo, -are *crinem alicuius vellere* — *vkinek a haját megtépi*: Item Ladislaus Thekes proposuit contra Petrum Zitas per hunc modum, ut ipsum litigiose in terram prostrasset et crines suos crudeliter traxisset ac sanguinem misisset. Petrus vero negavit. Actor vero ... testes produxit, hoc, quod ipsum ad terram tetigisset et crines suos acriter traxisset, cum tribus testibus approbavit, sed quod sibi sanguinem misisset, testibus probare nequit, tamen super hoc, quod sanguinem non misisset, et non cruentasset, ipse idem Petrus Zitas iuramentum fecit, quod ipse non fecisset, sed quod actorem videlicet Ladislaum ad terram prostravit et ipsum crinizavit, propter hoc eundem Petrum Zitas contra actorem in sedecim marcis convictum fore commisimus: *XV^{med.} Dl* 56 627. — [1]

critalus *pro cultellus* (?): 1477 *Balassa lt.* p. 151.

cruciamentum, -i n. *tormentum, cruciatus* — *kínzás, gyötrés*: Quod ... Matheus ... fideles hospites nostros de dicta civitate nostra acri cruciamiento et hostili spolio prosequeretur (*recte orig.*: persequeretur): 1326/1359 *Juck, Vysady I* p. 107; cf. *Lexicon Latinitatis ... Hungariae II* p. 426 l. 44^a seqq. — [1]

cumulator, -oris m. *qui fenem falcatum cumulat* — *szénagyűjtő*: Ad falcatores et cumulatores fenorum in Warkon simulcum victualibus et sollicitatori<s> expensis repositi sunt fl. XIII: 1497 *Dl* 56 291. — [1]

curriducus, -a, -um *qui plaustrum v. raedam trahit* — *igás, vontató*: Item habeo equos curriducos quatuor, ex quibus unum duceret ante feretrum meum: 1504 *Balassa lt.* p. 171. — [1]

cursim *adv. obiter, leviter, cito* — *futtában*: Coepi pro temporis angustia librum hunc ipsum cursim ac citis, ut aiunt, oculis lectitare: 1521 *Mon. eccl.* p. 26; cf. GEORG. POLYC. *Epist.* 8: Vale, ex Ferraria raptim. — [1]

cursor, -oris m. *2 *qui in universitate Scripturam Sacram explicat* (?) — *egyetemi szentírásmagyarázó* (?): Sacrarum litterarum cursor Parisien-sis: 1490 *Jakó, Kolozsm.* II p. 69. — [1]

D

damnalis, -e (dampnalis) *dammandus, detestandus* — *kárhozatos*: O ingratitudinis dampnale vicium!: 1422 *Mon. Zagr.* II p. 36. — [1]

debitoria, -ae f. *debitum* — *adósság*: Cum nobili domina ... pro quadam debitoria per eandem dominam nobis tenenda convenimus in quadraginta florenis novis: 1424 *Regnum* 1944–46 p. 44. — [1]

decea, -ae f. *vox incertae notiois, forsán loco 'disca' usitata*: Tres deceas (*ed.*: !), una deaurata et due simplices: 1477 *Balassa lt.* p. 150–151. — [1]

decemlanceatus, -a, -um (*adi. non nisi plur. m. usitatum*) (*decem lanceati*) *qui deni militem unum lancea praeditum constituere debent* —

tizlándzsás: Ipsi existentes nobiles de numero nobilium decemlanceatorum terre Scepusiensis: 1441 *LtK* 1930 p. 253. Prout actenus ipsi more nobilium decem lanceatorum *possessionem* hucusque ... habuissent: 1444 *Csáky oklt.* p. 379. Iacobus de Edesfalva iudex nobilium decemlanceatorum in Scepus: 1487 *Ibid.* 1931 p. 45. Comes Laurentius filius condam Petri de Czanthafalwa, iudex nobilium decemlanceatorum in Scepus: 1498 *Ibid.* p. 49. Georgius Therney de Hozelcz comes et iudex nobilium districtus decemlanceatorum in comitatu Scepusiensi: 1507 *Ibid.* p. 50. Mathias Benczyk de Zenth Andras comes et iudex nobilium decemlanceatorum in Scepus: 1524 *Ibid.* p. 54. — [9]

decoctio, -onis f. *decoctum, decoctura* — *főzet*: Item aquam decoctionis cinamomi habet 6 et aliis rebus pro 4-or vicibus den. 64: 1522 *Dl* 26 269. — [1]

decollectio, -onis f. (decolleccio) *actus aliquid colligendi* — *begyűjtés*: Item pro decolleccione ulnarum exposui flor. II den. XXXX: 1508 *Dl* 32 632 fol. 3^r. — [1]

deferratus, -a, -um *ferro munitus* — *megvasalt*: Item habeo currum unum deferratum cum tectura panni rubei: 1504 *Balassa lt.* p. 171. — [1]

defunctorius, -a, -um *ad funus pertinens, ubi exsequiae solvuntur* — *temetkezési*: In cimiterio seu capella defunctoria ad latus ecclesie Beatorum Cosme et Damiani martirum fundate (*sic*) constructa ego magister Nicolaus ... facio ... testamentum: 1522 *Mon. eccl.* p. 74. — [1]

delatrix, -cis f. *femina, quae accusat* — *vádló*: Ex quo autem testis una mulieris in causam attracte persona vaga et delatrix cause eiusdem fuerit, alia vero amica et nurus, testimonium prebere non voluerunt, sepefatam dominam ... liberam pronuniciavimus: 1503 *TT* 1909 p. 175. — [1]

demento, -are *fallere, decipere, occaecare, seducere* — *elbolondít, fél-revezet, megcsal, eltérít*: Prima ratio dicitur dementissime fatuitatis, quia vita carnalis brutalem reddit hominem et dementat a ratione: PELB. TEM. *Pom. sanct. hiem.* V,C. — [1]

demollio, -ire (*a de et mollis*) *aliquid mollius reddere* — *puhít, lágyít*: Duorum domorum, ubi ferrum per folles demolliri consuevit, vulgo 'vosuereuhaz' appellatarum: 1392 *Zsigm. oklt.* I,2461. — [1]

denariatus, -a, -um *qui venditur pro denario (?)* — *dénáros, dénár értékű (?)*: Quatuor capones, duos denariatos de pane, de quolibet ligone denarium unum cum medio pro tunc currente: 1414 *LtK* 1927 p. 143. — [1]

deonustator, -oris m. *qui plaustrum exonerat v. onera deponit* — *lerakodó munkás*: Onustatoribus et deonustatoribus frugum den. LXXV: 1510 *DF* 282 535 fol. 39^r et *passim*. — [1]

depresso, -are *affligere, frangere* — *lever, letör*: Caro ... bene pasta debilior redditur ad labores, sed infirmitate carnis depressatur: PELB. TEM. *Pom. sanct. hiem.* VIII,C. — [1]

desolatorius, -a, -um *qui desolat — lerontó, elpusztító, elnéptelenítő:* Quod ... alias quasdam possessiones ab olym desolatorie subiectas vastitati ... inter se divisissent: 1341 *Dl* 66 623. — [1]

desultorius, -a, -um *mobilis, levis, volubilis — állhatatlan, csapodár:* Lubrica, fluxa et desultoria sunt omnia fortunae munera: 1522 Veress, *Matricula* p. 471. — [1]

detrarchus, -a, -um (*ex contaminatione forsan τέταρτος et τετράρχης*) *quartus — negyedik:* Conspicit in celis mens prudens Ezechielis / quattuor obscuris animalia stare figuris, / prima leonina facies et deutra bovina / trina hominem ostentat, aquilam detrarcha retentat: *Brev. Strig.* p. 13^r. — [1]

diffamia, -ae f. *actus diffamandi — rossz hírbe hozás:* Rex *Domini-cum* pro diffamia et denigracione ipsorum personarum Ladislai et Nicolai ... in eorum homagiis, utputa in singulis quinquaginta marcis denariorum, pro indebita vero impetracione iurium possessionariorum eorundem in emenda estimacionis ipsorum condemnavit: 1408 *LtK* 1925 p. 103. — [1]

disca, -ae f. *lanx, catillus — tányér:* Item unum pelium (*recte forsan:* pelvim), duas scutellas, undecim discas plumbeas eidem ecclesie pro missis, plebano lego unum lintheamen: 1523 *LtK* 1925 p. 131; cf. *Lexicon Latinitatis ... Hungariae III* p. 175 l. 47ª seqq. — [1]

diucitius (*foran ex contaminatione diu et diutius*): Iohannes sponsus diucitius ubique locorum scrutando diligentius quesitus reperiri nusquam valuisset: *XIV^{med.} MKsz* 1886 p. 56. — [1]

dodrans, -antis m. *tres quartae — háromnegyed (rész):* Stephanus ... Belam cecum, patruelem suum ex testamento regem declaravit. Nam apertis testamenti tabulis preter regni successionem ex dodrante (*i. e. trium quartarum partium*) heres legitur; quicquid supererat ex legato, partim sacris edibus et pauperibus distribuitur: *BONF.* II,6,143–144. — [1]

dolesco, -ere *lugere, compati, miserari — fájlal, szomorkodik, bánkódik:* Christiane religionis vires effluere nos medullitus dolescentes ... ipsum Nicolaum palatinum ... in ... regnum Francie permisimus: 1417 *LtK* 1992 p. 164. — [1]

domesticalis, -e *2 *de aetate puellarum: nuptiis matura, adulta — házasulandó, felnőtt (kor):* Item Iohanni filio nostro maiori legimus C florenos; item Ladislao filio nostro iuniori legimus C florenos; item pro filia nostra maiori Katherina legimus C florenos; item pro filia nostra iuniori Ursola legimus C florenos; ... item circa uxorem relinquimus C florenos ita, ut si nobis mors venerit, extunc predictos florenos, quos iuvenibus relinquimus, eis dare non audeant, nisi ad etatem viri pervenerint et virgines domesticalem: 1448 *Dl* 14 134. — [1]

donatrix, -icis f. *quae donat, tribuit aliquid — adományozó, jutalmazó (nő):* Et secundum Ambrosium in Exameron (*ubi?*) Luna est decor noctis, mater roris, ministra humoris, donatrix maris: *Serm. Quinqueecl.* p. 233. — [1]

dotalice *adv.* *dotem ecclesiae cuidam donando* — törzsvagyonnal *ellátva*: Claustro per dictam dominam reginam, genitricem nostram karissimam in honorem Sancte et Intemerate Virginis Marie in Veteri Buda pro religiosis dominabus sanctimonialibus ordinis Sancte Clare virginis de novo constructo dotalice provisionem facientes: 1352 *DI* 4320. — [1]

dragantum, -i *n.* *Dracunculus vulgaris* Schott (?) *v. Iris Pseudacorus* L. (?) — *sárkányfű* (?) *v. sásliliom* (?): Draganti lot. 5 den. 6: 1522 *DI* 26 269; *cf. Bartal, Glossarium* p. 230. — [1]

duhna, -ae *f.* (*Hung.*: dunyha) (*dwhna*) *pulvinar, culcitra* — *dunya*: Una *dwhna*: 1458 *Lex. Hung.* p. 161. Unum *pulvinar* cum *linreamine* ac unam *dwhnam*: 1474 *Ibid.* Item *media pars pulvinarum, cussinorum* et *duhnarum* et unum *stratum maius* ... *puerorum* et *dicte domine Frusine sunt*: 1477 *Balassa lt.* p. 152. Item *media pars dicatorum universorum pulvinariorum, cussinorum* et *duhnarum*, necnon *duo strata minora* ... *ad portionem* ... *Ladislai cessissent*: *Ibid.* p. 153. Quod ... *castellani* ... *res* et *bona* ... *exponentis de curiis predictis, videlicet cyphos argenteos quatuor, vitra crystallina, duos lectos vulgo 'nozolya' cum pulvinaribus, supellectilibus, linreaminibus* et *cussinis ad eosdem lectos pertinentibus, ... duhnas duas* ... *asportari* ... *fecissent*: 1493 *DI* 20 035; *cf. Lex. Hung.* p. 161. — [4]

E

edictalis, -e *edicto factus* — *rendeleti*: Contra formam premissi decreti nostri *edictalis*: 1410 *Zsigm. oklt.* II,7792; *cf. Lexicon Latinitatis ... Hungariae* III p. 279 l. 37^a *seqq.* — [1]

efficatio, -onis *f.* (*eficatio*) *efficacia* (B 2) — *hatály, jogerő*: Igitur *vestra auctoritate filiam eiusdem P.*, per *mortem* sic a suo *dissolutam sponso*, alii *nubere legitime [nubere] non <ob>stante eficatione aliquali, permitatis*: *XIV^{med.} MKsz* 1886 p. 55–56; *cf. Lexicon Latinitatis ... Hungariae* III p. 287 l. 52^b. — [1]

exactionatio, -onis *f.* (*exaccionacio*) *actus vectigalia ab aliquo exigendi* — *adóztatás*: Item ipse *Ulricus honestos homines exaccionavit*, ... *deque exaccionacione nullus iuratorum penitus scivit, secundum quod originaliter in alio registro lucidius continetur*: 1413 *DF* 239 348. — [1]

excombustio, -onis *f.* *actus aliquid adustione expurgandi* — *kiégetés*: Item *Dominico seratori de excombustione caldarium XLIII den.*: 1441 *DF* 282 530 fol. 3^r. — [1]

excusatoria, -ae *f.* *litterae excusationem continentis* — *mentséglevél*: *Excusatoria (inscriptio in libro formulas Ordinis Fratrum Minorum continentis)*: *a.* 1525 *LtK* 1972 p. 231. — [1]

exdecimatio, -onis *f.* *actus decimam solvendi* — *tizedfizetés*: Quod *absque terragio supradicto nec in muneribus, nec in exdecimationibus teaneantur*: 1308/*XVIII Reg. Slov.* I p. 247. — [1]

exhortatoria, -ae *f.* *litterae exhortationes continentis* — *buzdító (kör)levél, pásztorlevél*: *Exhortatorie Itolorum (inscriptio in libro formulas*

Ordinis Fratrum Minorum continenti): a. 1525 LtK 1972 p. 229. Exhortatoria ad custodem: *Ibid.* — [1]

exigitio, -onis f. *exactio* — *behajtás*: Quod nos populos ... prepositi ... cum quadam agravamine aliquantulum expressos, scilicet cum exigicione de qualibus bracsacione cervisie unum peccarium cervisie *excepimus* (cf. *inferius*: ne eadem exaccio cervisie in nimium usum convertatur): 1310 *Reg. Slov.* II p. 323. — [1]

expurgativus, -a, -um *qui vim habet expurgandi* — *megtisztító*: Item reperitur quedam medicina expurgativa superfluitatis, hec est pietatis contra infirmitatem avaricie temporalia superflua congregantis. Patet in multis medicinis, que faciunt purgationes et expellunt superflua: PELB. TEM. *Pom. sanct. aest.* LXXVIII, D. — [1]

extirpator, -oris m. (extirpator) *qui aliquid extirpat, abolet, delet, depellit (in imag.)* — *kiirtó, megsemmisítő, elpusztító (képl.)*: Iacobus de Marchia, vicarius Bosnae, ordinis Fratrum Minorum indagator et extirpator haereticae pravitatis per sanctitatem vestram ad regnum Hungariae destinatus, peragratis multis aliis ipsius regni partibus ... iam pridem ad hanc ... dioecsim cum suis fratribus applicuit: 1436 *CD Hung.* X/7 p. 812. — [1]

extraeo, -ire *foras ire; transl.: edí, publicari* — *kimegy; átv. : kiadatik*: Quod ... Osualdus huiusmodi census prefatarum duarum sedium de mandato ... Alberti regis exegisset et nil de eisdem patri ipsius exponentis, sed omnino prelibato ... contulisse asseritur, litteras etiam expeditorias superinde tunc extraisse dinoscitur: 1476 *Dl* 63 260. — [1]

F

fabricatorius, -a, -um *ubi aliquid conficitur* — *ahol vmit készítének, készítő*: Domorum fabricatoriarum ferri: 1388 *Zsigm. oklt.* I, 530. — [1]

fissor, -oris m. (ffissor) *qui lignum findit* — *fát hasogató munkás*: Cuidam fissori lignorum VIII den.: 1517 *DF* 282 535 fol. 106^r. FFissoribus lignorum VIII den.: *Ibid.* fol. 106^v. — [1]

folliculum, -i n. (foliculum) *theca, capsula (?)* — *tok, tartó, tüzszó (?)*: Item foliculorum serre 31 den. 9: 1522 *Dl* 26 269.

formularium -i n. *liber formularum* — *formuláskönyv*: Fateor ... me recepisse a venerabili magistro Petro de Chabrag ... unum formularium instrumentorum impressum, aliud formularium supplicationum sacre penitentiae: 1518 Iványi, *Könyvkult.* p. 27. — [1]

fraustractus, -us m. *forsan pro fraudatus v. frustratus*: Noverit vestre discretionis dominatio comitem P. ... Iohannem ... sponsum pergirasse (*sic*) et nullum penitus inditium ... eidem suspicaci vel mortis indagasse, et ad propria sua spe fraustractibus (*sic*) redisse: *XIV^{med.} MKsz* 1886 p. 56. — [1]

fundicitus adv. *omnino, plane (nisi vox ex contaminatione funditus et radicatus orta est)* — *teljesen, fenekestül*: Quod ... populi ... sic omnino et fundicitus ipsum monasterium, dominum abbatem et fratres monachos suos destruere et anichilare intenderent: 1350 Kalász, *Szentgotthárd* p. 154. — [1]

G

gustativus, -a, -um *suavis saporis, appetentiam cibi excitans* — *ízletes, étvágygerjesztő*: Quemadmodum ab unius arboris productione radicali ramunculorum pluralitas diversorum diffunditur, inequalium fructuum tamen radice productorum ab eadem odor suavitatis (*cf. Gen. 8, 21; Ephes. 5, 2*) non mutatur gustativus, licet unusquisque arboris germinate ramunculus fructus suos contineat separatim et divisim: 1341 *Dl* 66 623. — [1]

H

haereticus, -a, -um *3 *subst. f.*: Dominam relictam Nicolai filii Iwan hereticam publicam nominaverunt: 1409 *Zsigm. oklt.* II,6672. — [1]

Corrigenda

ad vol. III p. 501 l. 39^b: **exvitio lege exuitio** (*ab exuo, -ere*) *actus aliquem ab aliqua re privandi* — *megfosztás*

Kötetünk szerzői

- Almási Tibor**
történész, JATE, Szeged
- Berend Nóra**
történész, Columbia Egyetem,
New York
- Csukovits Enikő**
történész, MTA
Történettudományi Intézet
- Gerics József**
történész, ELTE, Budapest
- Györffy György**
történész, Budapest
- Jakó Zsigmond**
történész, Kolozsvár
- Kosza László**
történész, JATE, Szeged
- Kosztolnyik Zoltán**
történész, A. M. Egyetem, Texas
- Kófalvi Tamás**
egyetemi hallgató, JATE, Szeged
- Kristó Gyula**
történész, JATE, Szeged
- Kubinyi András**
történész, ELTE, Budapest
- Mályusz Elemér**
történész, Budapest
- Monok István**
könyvtáros, JATE, Szeged
- Nógrády Árpád**
történész, KLTE,
Debrecen
- Prokopp Mária**
művészettörténész, ELTE,
Budapest.
- Rácz Lajos**
történész, MTA RKK
Településkutató Csoport,
Kecskemét
- Sroka, Stanisław**
történész, Jagelló Egyetem,
Krakkó
- Szász Géza**
történész, JATE, Szeged
- Szovák Kornél**
történész, MTA Ókortudományi
Kutatócsoport, Budapest
- Török János**
könyvtáros, JATE, Szeged
- Újfalusi Németh Jenő**
irodalomtörténész, JATE,
Szeged
- Veszprémy László**
történész, Hadtörténeti Intézet
és Múzeum, Budapest.
- Zepeczaner Jenő**
műzeológus, Haáz Rezső Múzeum,
Székelyudvarhely

CONTENTS

Studies

Csukovits Enikő „Cum capsā... cum bacillo”. <i>Mediaeval Hungarian pilgrims</i>	5
Gerics József The Unsettled Questions of the Rein of St. Ladislav	28
Veszprémy László Common motives in 12th and 13th century Hungarian and Hispanic historiography	36
Zoltán Kosztolnyik A possible Spanish (León-Aragon) and western influence on the composition of Andrew III's Diets	49
György Györffy Job, Archbishop of Esztergom: his relations with King Béla II and his role in Hungarian ecclesiastic education	58
László Koszta A prelate of French origin in Hungary. <i>Bartholomew Bishop of Pécs (1219–1251)</i>	64
Stanisław Sroka A prelate of Polish origin in 14th century Hungary. <i>Boleslo, Archbishop of Esztergom (1321–1328)</i>	89
András Kubinyi The political career of László Szalkai	102
Elemér Mályusz The first Habsburg on the Hungarian throne. <i>King Albert of Hungary (1438–1439)</i>	120

Sources

Tibor Almási–Tamás Kőfalvi The letter of contract of the royal congress at Nagyszombat in 1327	151
--	-----

Beyond our borders

We introduce Jerzy Kłoczowski, church historian from Lublin	158
The works of Jerzy Kłoczowski: a detailed bibliography	159
Jerzy Kłoczowski The development of civilization in Central and Eastern Europe in the 14th and 15th centuries	166

Debate

Stanisław Sroka Who was the first wife of King Charles I [Károly Róbert] of Hungary?	187
Gyula Kristó Was the first wife of King Charles I a Russian princess?	194

Perspective

Lajos Rácz: Interview with Sándor Gyimesi	200
Jenő Zepeczaner From the directory of Transylvanian public collections	208
XVIII th International Congress of Historians. <i>Montréal 1995</i>	216

Reviews

The splendour and fall of the Knights Templar. (<i>Alain Demurger: Vie et mort de l'Ordre du Temple 1118–1314. Paris, Seuil. 1989.</i>) Géza Szász	217
Saint in the family. (<i>Alessandro Barbero: Un santo in famiglia. Vocazione religiosa e resistenze sociali nell'agiografia latina medievale. Torino, Rosenberg & Sellier, 1991.</i>) Nóra Berend	222
Dynastic connection between the Piaszti and the Árpáds. (<i>Kazimierz Jasiński: Rodowód pierwszych Piastów. Warszawa–Wrocław, 1993.</i>) Stanisław Sroka	225
The history of our forefathers till the end of the Árpád era. (<i>Kristó Gyula: A Kárpát-medence éa a magyarság régmúltja. Szeged, Szegedi Középkorász Műhely. 1993.</i>) Árpád Nógrády	228
St. Ladislav in mediaeval Hungarian murals. (<i>László Gyula: A Szent László-legenda középkori falképei. Budapest, 1993.</i>) Mária Prokopp	232
“Bright star among stars”. (<i>Szöke Gyula: Szent László király. Bp., 1993.</i>) Mária Prokopp	234
On the oeuvre of Erik Fügedi by way of his posthumous book. (<i>Fügedi Erik: Az Elefánthyak. Budapest, Magvető 1992.</i>) Zsigmond Jakó	236
Peasant uprising in Transylvania. (<i>Az 1437–1438. évi erdélyi parasztfelkelés forrásai. Előszóval és jegyzetekkel közléteszi Demény Lajos. Bukarest, Kriterion. 1991.</i>) János Török	244
The reorganized Transylvanian Museum Association and its publications. István Monok	247

Supplement

Kornél Szovák Addenda to the dictionary of mediaeval Latin in Hungary II.	250
The Authors of this number	280

INHALT

Studien

- Enikő Csukovits**
„Cum caps... cum bacillo”.
Ungarische Pilger im Mittelalter 5
- József Gerics**
Die umstrittenen Fragen der Herrschaft von Ladislaus dem Heiligen 28
- László Veszprémy**
Gemeinsame Motive in der ungarischen und spanischen Historiographie
im 13. Jahrhundert 36
- Zoltán Kosztolnyik**
Eventuelle spanische (Leon-aragonische) und westliche Wirkungen in der
Zusammenstellung der Landtage während der Regierungszeit András' III. 49
- György Györffy**
Die Beziehung des Estregomer Erzbischof Hiob mit König Béla III
und seine Rolle in der ungarischen kirchlichen Kultur 58
- László Koszta**
Ein hoher Geistlicher französischer Abstammung im Ungarn.
Der Pécsér (Fünfkirchner) Bischof Bertalan (Bartholomäus) (1219–1251)..... 64
- Stanisław Sroka**
Ein hoher Geistlicher polnischer Abstammung in Ungarn des 14. Jahrhunderts.
Der Esztergomer (Graner) Bischof Boleslaw (1321–1328) 89
- András Kubinyi**
Die politische Tätigkeit des László Szalkai 102
- Elemér Mályusz**
Der erste Habsburger auf dem ungarischen Thron.
Albert, König von Ungarn (1438–1439) 120

Quellen

- Tibor Almási–Tamás Kófalvi**
Die Vertragsurkunde des Königs-treffens
in Nagyszombat im Jahre 1327 151

Jenseits unserer Grenzen

- Wir stellen den Kirchenhistoriker Jerzy Kłoczowski aus Lublin vor 158
- Auszüge aus der Bibliographie der Tätigkeit von Jerzy Kłoczowski 159
- Jerzy Kłoczowski**
Die Entwicklung der Zivilisation in Mittel- und Osteuropa im 14–15. Jahrhundert .. 166

Diskussion

- Stanisław Sroka**
Wer war die erste Gattin von Károly Róbert? 187
- Gyula Kristó**
War die erste Gattin von Károly Róbert eine russische Königstochter? 194

Ausblick

Gespräch mit Sándor Gyimesi (<i>von Lajos Rácz</i>)	200
Jenő Zepezsaner	
Aus den öffentlichen Sammlungen Siebenbürgens	208
XVIII. Internationaler Historikerkongress. <i>Montreal 1995</i>	216

Beobachter

Glanz und Verfall des Templerordens. (<i>Alain Demurger: Vie et mort de l'ordre du Temple 1118–1314. Paris, Seuil. 1989.</i>)	
Géza Szász	217
Heiliger in der Familie. (<i>Alessandro Barbero: Un santo in famiglia. Vocazione religiosa e resistenze sociali nell'agiografia latina medievale. Torino, Rosenberg & Sellier, 1991.</i>)	
Nóra Berend	222
Die dynastischen Beziehungen der Piasten und der Arpaden. (<i>Kazimierz Jasiński: Rodowód pierwszych Piastów. Warszawa–Wrocław, 1993.</i>)	
Stanisław Sroka	225
Geschichte unserer Vorfahren bis zum Ende der Arpadenzeit. (<i>Kristó Gyula: A Kárpát-medence éa a magyarság régmúltja. Szeged, Szegedi Középkorász Műhely. 1993.</i>)	
Árpád Nógrády	228
Ladislaus der Heilige auf ungarischen Fresken. (<i>László Gyula: A Szent László-legenda középkori falképei. Budapest, 1993.</i>)	
Mária Prokopp	232
„Glänzender Stern unter den Sternen”. (<i>Szöke Gyula: Szent László király. Bp., 1993.</i>)	
Mária Prokopp	234
Über das Lebenswerk von Erik Fügedi, aufgrund seines postum erschienenen Buches. (<i>Fügedi Erik: Az Elefánthyak. Budapest, Magvető 1992.</i>)	
Zsigmond Jakó	236
Der Bauernaufstand in Siebenbürgen. (<i>Az 1437–1438. évi erdélyi parasztfelkelés forrásai. Előszóval és jegyzetekkel közzéteszi Demény Lajos. Bukarest, Kritérium. 1991.</i>)	
János Török	244
Der neuorganisierte Verein Siebenbürgisches Museum und seine Publikationen. István Monok	247

Beilage

Kornél Szovák	
Ergänzungen zum Wörterbuch der mittelalterlichen Latinität in Ungarn II.	250
Unsere Autoren	280

Az AETAS történettudományi folyóirat. Megjelenik évente négy alkalommal. Kiadója az AETAS Könyv- és Lapkiadó Egyesület. A lap főként történeti tárgyú tanulmányokat, forrásokat, kritikákat, ismertetéseket, interjúkat közöl, de szívesen fogad írásokat a társadalomtudományok más ágaiból is.

* * *

Az AETAS megjelenését döntően alapítványi támogatás teszi lehetővé. Az AETAS több vagy akár egy száma is megrendelhető a szerkesztőség címén. A folyóirat előfizetési díja egy évre 320 Ft. A lap ára egy szám megrendelése esetén 80 Ft+postaköltség, könyvesboltban 98 Ft.

* * *

Az AETAS-t a szerkesztőség terjeszti. A lap megvásárolható:

Budapest: Magiszter Könyvesbolt, V. ker., Városház u. 1.; Studium Könyvesbolt, Váci utca 22.; Eötvös Könyvesbolt, Kecskeméti u. 2.; Országos Széchényi Könyvtár könyvárusa, Budavári Palota F. ép. Aula; Írók Boltja, Parnasszus Kft., Andrássy út 45.; Századvég Könyvesbolt, V., Veres Pálné u. 4-6.; Pont Könyvesbolt, Mérleg u. 6.; Könyváruház, Rákóczi út 14.; Harang Kiadó és Könyvkereskedés, (Levélcím: 1425. Budapest Pf.: 672.); Értékmentő böngészde: Budapest VIII., Somogyi Béla u. 10. (Tel.: 267-1000), Diszkont bolt és raktár, Budapest, XIII. Váci út 90. (Tel.: 120-0011), Atlantisz Könyvesbolt, V. Váci utca.

Szeged: Radnóti Könyvesbolt, Tisza Lajos krt. 34.; Katedrális Bt.: Sík Sándor Könyvesbolt, Oskola u. 27., Könyv- és Jegyzetbolt, Dugonics tér 12.; Móra Könyvesbolt, Kárász u. 5.; Egyetemi könyvárus, Egyetem u. 2.; JGYTF Kiadó Jegyzetbolt, Boldogasszony sgt. 6.; Idegennyelvű Könyvesbolt, Kárász u. 22.

Debrecen: Egyetemi könyvárus, KLTE főépület fsz. Egyetem tér 1.

Miskolc: Két Könyvész Kft., Miskolc-Egyetemváros.

Pécs: Szövegbolt, Ifjúság u. 6.; Egyetemi Könyvesbolt, Mátyás király u.

Székesfehérvár: Jókai u. 4. Könyvkereskedés, Jókai u. 4.

Szombathely: Savaria Könyvesbolt, Mártírok tere 1.

* * *

Kiadja az AETAS Könyv- és Lapkiadó Egyesület
6701 Szeged, Pf. 1179.

A szerkesztőség titkára: Aradi Zsuzsanna
Felelős kiadó: Deák Ágnes

Szedés: Délmagyarország Könyv- és Lapkiadó Kft., Szeged.
Nyomás: Délmagyarország Könyv- és Lapkiadó Kft., Szeged.

Technikai szerkesztő: Nyerges Zsolt

A borítót tervezte: Szekeres Ferenc

ISSN 0237-7934

A magyar múlt számos fontos részlete és aspektusa máig tisztázatlan. Alapvető munkálatok várnak elvégzésre a középkorkutatásban. A korszerű szempontok érvényesítésével párhuzamosan, különösen a forrásfeltárás területén halaszthatatlan a tervszerű alapvető munka. Ezek elvégzése nélkül a legkorszerűbb elméletektől és módszerektől is többnyire csak torzók várhatók. Úgy gondolom, hogy középkorkutatásunk megújulásához az az út vezet, amelynek egyik magános kezdeményezője Fügedi Erik volt. Egyszerű importálással, gépies, verbális átvétellel azonban kutatásunk nem újítható meg. Ehhez a mindenkori új törekvések hazai feldolgozása, alkalmazása szükséges.

(Jakó Zsigmond írását számunk 236. oldalán olvashatják)